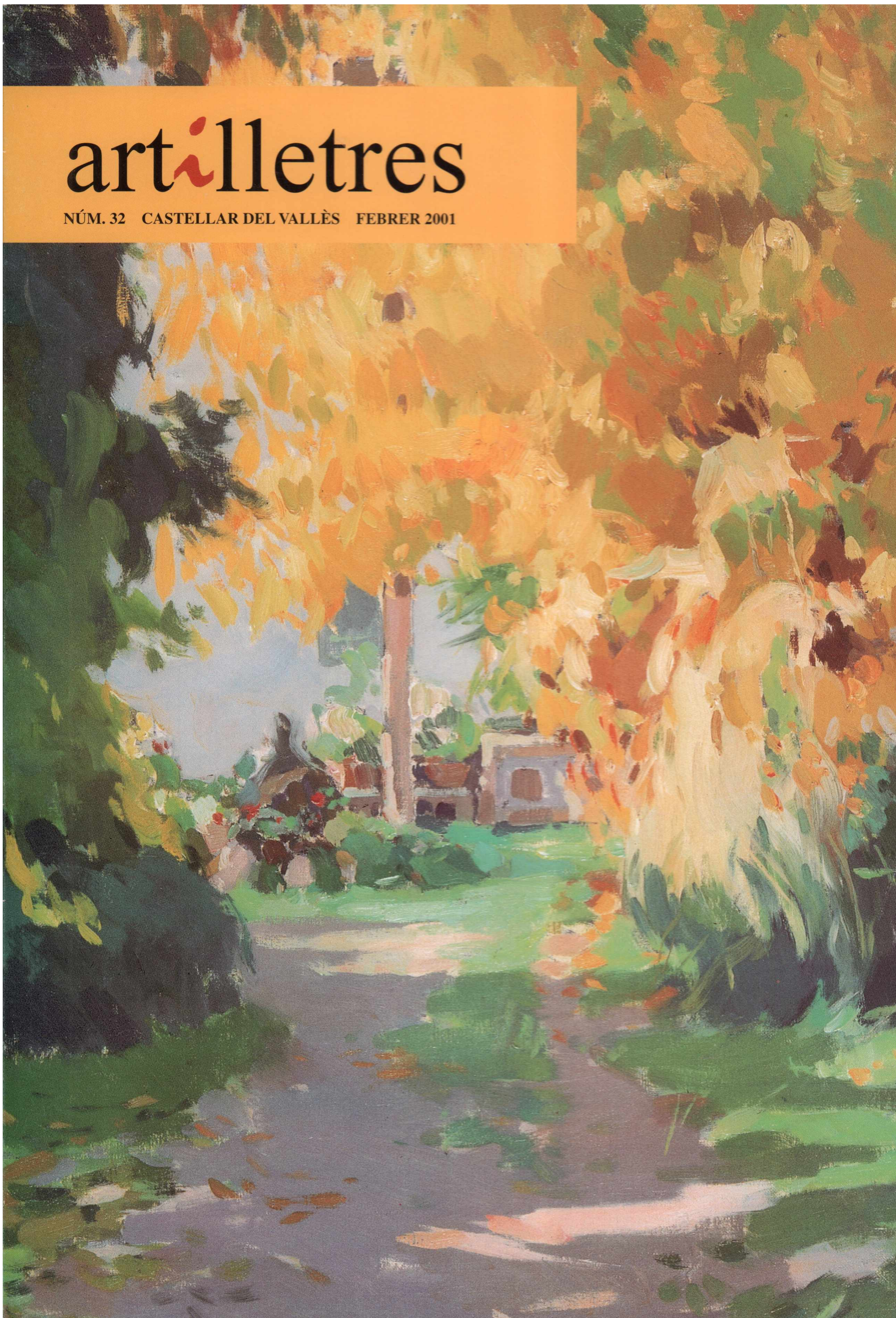


# artil·letres

NÚM. 32 CASTELLAR DEL VALLÈS FEBRER 2001







**New Beetle**



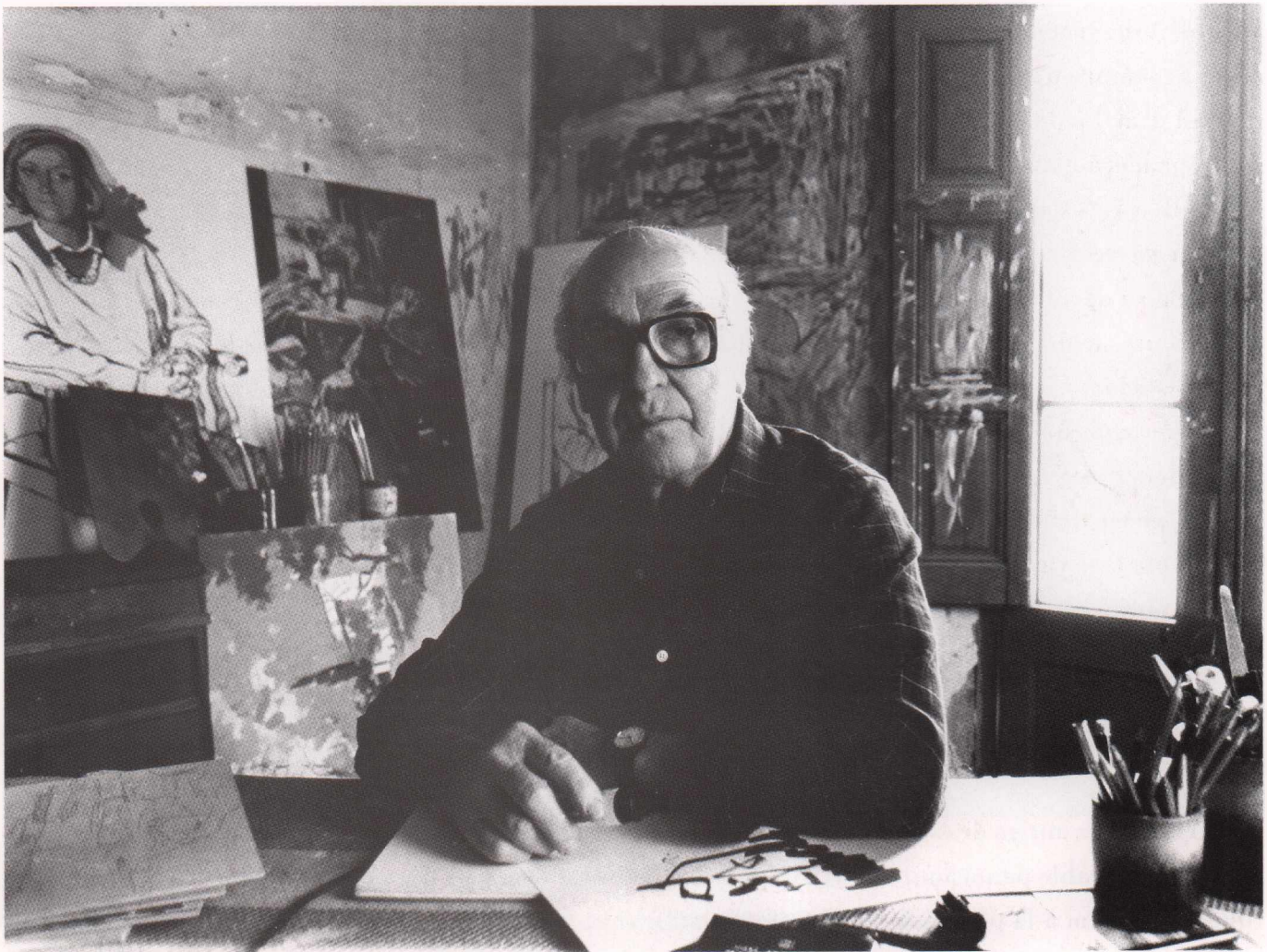
T ESPEREM A:

**Sarsa Vallès, S.A.**

Av. Santa Eulalia, 53 - Tel. 93 731 88 28 - 08223 Terrassa  
Ctra. Sabadell-Castellar, km 6,4 - Tel. 93 714 44 40 - 08211 Castellar del Vallès



# Raimon Roca



60 anys de dedicació a la pintura

**R**aimon Roca va néixer a Vic el 21 d'agost de 1917. Cinc anys més tard la seva família es va traslladar a Sabadell, on viurà fins al 1946 que es casarà i s'instal·larà a Castellar del Vallès.

Del 1934 al 1936 va estudiar a l'Escola Industrial d'Arts i Oficis de Sabadell amb els pintors Vila Arrufat i Joan Vilatobà. Posteriorment (1941) va estudiar a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi de Barcelona, encara que per poc temps. A desgrat d'aquests estudis, Roca s'ha considerat sempre un pintor autodidacte.

Del 4 al 17 de gener del 1941 va realitzar la seva primera exposició de pintura a l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell. L'èxit va ser total, ja que hi va vendre totes les pintures, i en conseqüència va decidir dedicar-se de ple a la pintura. Ara, doncs, acaba de fer 60 anys de la seva primera exposició.

És per aquest motiu que va triar la mateixa sala de Sabadell per fer, del 12 de desembre del 2000 al 7 de gener del 2001, una exposició retrospectiva de tota la seva vida pictòrica.

L'exposició antològica, que n'ocupava les dues plantes, estava dividida en quatre àmbits:

#### 1. La pintura de cavallet (1941-1948)

D'aquesta època destacaven una pintura de Santiga, la més antiga de totes, ja que era del 1940, i una entranyable panoràmica de Castellar (1945) que reproduïm a la pàgina 3. També un magnífic "Cirer de tardor" (1949) ja reproduït en aquesta mateixa revista (ARTILLETRES, núm. 11, juliol 1991). Són uns quadres que es caracteritzaven perquè estaven molt treballats i ja insinuaven l'estil personal que aniria desenvolupant en Raimon Roca.

#### 2. La pintura mural (1951-1968)

Aquesta segona part va constituir una grata sorpresa per a tothom ja que pràcticament ningú no havia vist, per raons òbvies, les pintures exposa-

des, ja que es van projectar per instal·lar-se en murals d'esglésies: la de Sant Pere de Begur (1951), la capella del Palacio de Hevia, Oviedo, (1956) i l'església de la Santíssima Trinitat de Sabadell (1963) entre altres. Hi destacava un estudi, "Crist jacent" (1956), de més de dos metres de llarg, i uns "Àngels cantors" (1962) també de grans dimensions, així com nombrosos esbossos i altres obres de tècniques molt diverses.

#### 3. Tècniques varies (1950-1968)

També aquest àmbit ens va sorprendre perquè s'aparta força del clixé que tenim d'en Raimon Roca, ja que utilitza tècniques molt variades: acrílic sobre fusta, tremp d'ou sobre tela, tinta tipogràfica sobre paper, etc. Són, bàsicament, imatges religioses de gran impacte. També hi havia un "Sant Jordi" (1959) i uns "Àngels músics" (1962) ja reproduïts en l'esmentat número d'ARTILLETRES.

#### 4. La tornada a la pintura de cavallet (1968-2000)

Roca confessa que per pintar necessita sentir el contacte de la natura, el sol, l'aire, els ocells, els pagesos... per això va decidir tornar a la pintura de cavallet, que ja no ha interromput.

Hi destacaven els paisatges de Castellar, el "Gorg d'en Fitó" (pàg. 8), de Sant Feliu del Racó, Granera, Sentmenat, les Arenes... i algunes marines, com la d'Aiguablava (pàg. 6).

En l'exposició també vam poder contemplar una altra faceta en què Roca ha excel·lit: els retrats.

Raimon Roca al llarg de 60 anys ha pintat moltíssim. La seixantena d'obres exposades van constituir una mostra prou variada i representativa de la seva trajectòria, la qual permet considerar-lo un dels pintors més importants que ha tingut Castellar. Que per molts anys ens pugui seguir obsequiant amb el seu art.

JOSEP RAMON RECORDÀ





**Del terrat estant** (1945) [Passeig Tolrà/plaça Vella], oli sobre tela 89x116





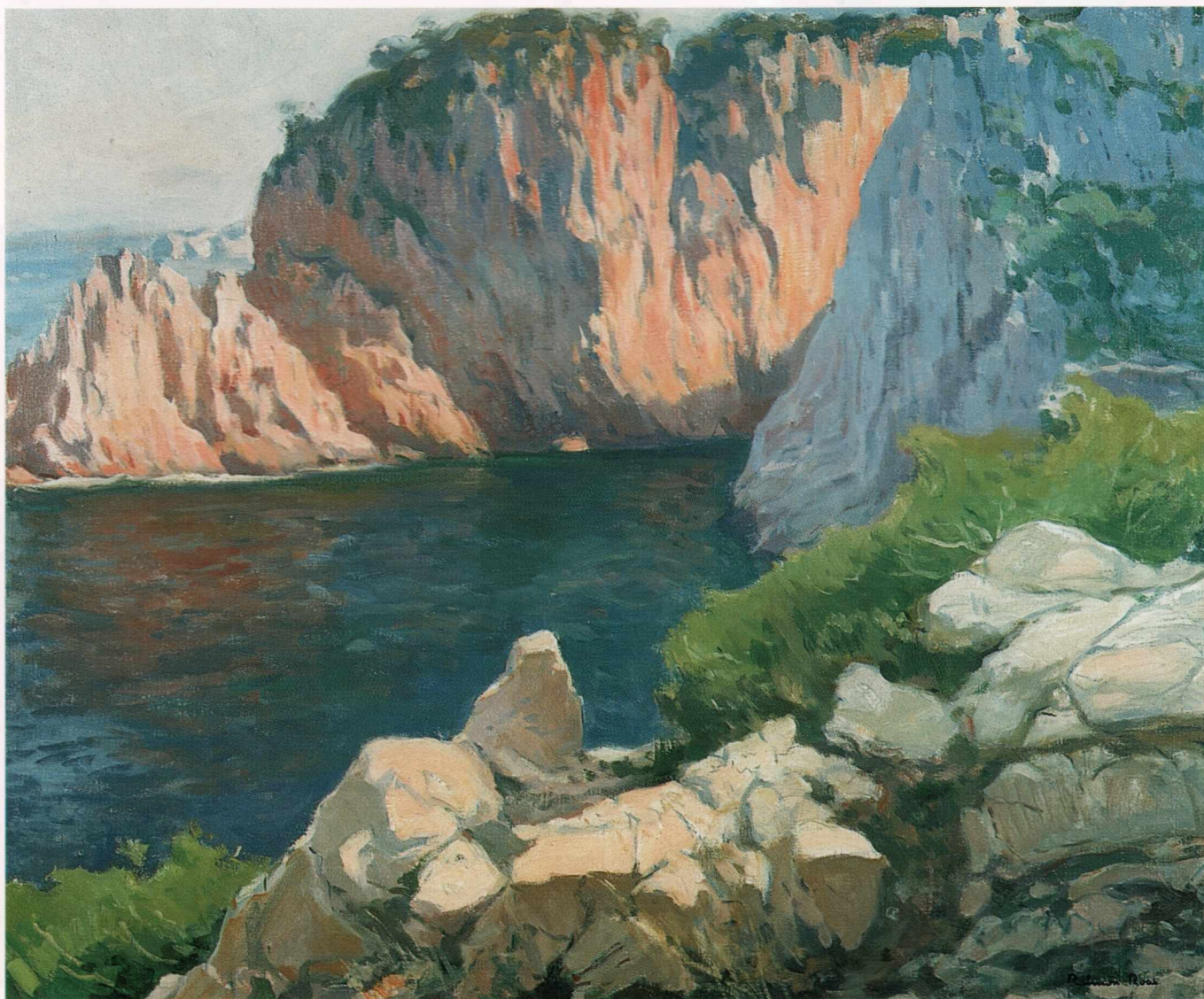
**Sant Joan** (1953), carbó-aquarel·la, 62x59





**Àngel cantor** (1960), oli-cera sobre paper preparat, 48x42





**Es Paluell, Aiguablava** (1991), oli sobre tela 81x100





**Tarda** (1992) [indret situat a prop del riu Ripoll i del mas Pinetó], oli sobre tela, 89x116





Gorg d'en Fitó (1998) [riu Ripoll], oli sobre tela, 100x100



Llorenç Soldevila i Balart

Notes d'una ruta literària sobre  
Joan Oliver / Pere Quart





**S**ón dos quarts de 10 del matí del dissabte 11 de desembre de 1999. Seixanta maresmenys descendim d'un autocar davant per davant del Casal Pere Quart, al bell mig de la Rambla de Sabadell. El sol tebi mira d'endolcir un matí de tardor més aviat fred i amb regolfades de vent de ponent. Ens dirigim al carrer Jardí, número 8, enfront la casa on va néixer Joan Oliver i Sellarés el 29 de novembre de 1899. Hi fem la primera lectura: un fragment de *Temps, records* que evoca les anades del metge a visitar els infants malalts de la família. Tot seguit entrem al Casal. Un autèntic palau de burgesos bastit sobre uns potents arcs que s'aboquen a la Rambla i la fan atri dels espais interiors. Els arcs es coronen amb uns grans fanals que donen un toc d'avantsala a tot plegat. Entrem i ens situem sota la claraboia de colors que pinta la part central de la planta baixa, a tocar de l'escala senyorial que mena al primer pis i davant per davant del portal de la contrafaçana que donava pas a l'exuberant jardí que tan màgicament descriu Oliver. Hi llegim textos en prosa i vers, especialment sentit per tots és el poema "Prehistòria", amb el repàs que el poeta fa a les set dides que el van péixer. L'humor i la ironia que embolcallen el to franc i directe del poema arranquen més d'un somris còmplice entre els lectors.

Sortim al que queda del jardí, en altre temps immens, ple d'habitants exòtics (de capgrossos a paons, passant pels coloms mallorquins, autèntiques baluernes incapaces de volar; cascades i coves amb marededéus i palmeres i cedres que van embolcallar tants jocs infantils dels Oliver. Un edifici modern amb totxo vist ens barra la mirada, i ens hem de conformar amb un pati amb terra encimentat i la literatura que ressuscita els batecs de la vida que fou. Decidim, per a fer les lectures, acarar-nos cap a la façana posterior del Casal. Hi fem lectures de

*Temps, records* que evoquen les prohibicions paternes i el delit per a poder sortir a jugar amb els altres infants al bell mig de la Rambla. Res, tot inútil, els fills dels més alts burgesos sabadellencs no es podien barrejar amb la purrialla del carrer. Abans de sortir de l'edifici, pugem a la sala d'actes. Hi fem més lectures, entre les quals dos textos d'Oliver que glossen la figura intel·lectual i humana de Francesc Trabal, un amic de la Colla de Sabadell del qual enguany també s'hauria hagut de commemorar el centenari de la naixença. Elvira Rey, secretària que fou d'Oliver a l'editorial Aymà-Proa, puntualitza aspectes, recrea records...

En sortir del casal, travessem la Rambla, plena a banda i banda de barraquetes farcides a vessar d'elements recordatoris del Nadal. Santa Llúcia és a tocar. Emprenem un estret carrer que ve a morir a la Rambla, gairebé acarat al carrer Jardí. Al final, una antiga fàbrica li barra el pas. De la teulada, en sobresurt, èrtica, la xemeneia de totxos que posa l'escenografia adequada per a recrear el dia que, a primeries de segle, Guimerà arribà a Sabadell per a rebre-hi un homenatge. Els records suren de la prosa d'Oliver. Les escenes i els batecs de vida semblen per un moment fer acte de presència en un carrer, el de l'Àngel Guimerà, impersonal i tòpic d'aquell Sabadell que vol i dol combinar passat i futur.

De nou a l'autocar, travessem la ciutat, Rambla amunt, fins a enfilear la carretera de Castellar. Just quan arribem al Pla de la Bruguera, inundat de naus industrials i magatzems de serveis, ens perdem per darrere d'aquesta nova profanació del paisatge fins que trobem un rètol gairebé despintat i mig tombat que ens indica el camí que mena a Ca n'Oliver. El seguim, cenyit de xiprers, monumentals però decrepits, fins que desemboca en un acarreament d'ametllers despulats, que esgratinyen el paisatge. Ca n'Oliver ens queda al fons, ensotalat.



Al davant una panoràmica esplèndida de Sant Llorenç de Munt. Als peus, la llera engorjada i ampla del riu Ripoll. Al mas, no hi arribem perquè els actuals propietaris no ens han donat permís per a entrar-hi i perquè, de fora estant, no es divisa res de singular que pugui parlar-nos d'Oliver. Més textos. És especialment emotiu el del record als germanets que moriren al mas i la lectura que uns alumnes de l'IES Alexandre Satorras fan de les "Corrandes d'exili". També hi evoquem l'excursió que la Colla va fer a la Font del Saüc, el 1919.

Passat Castellar del Vallès, la carretera que porta a Sant Llorenç Savall serpenteja travessant diverses vegades el riu Ripoll, poc cabalós en aquest punt i que llisca per sobre grans llenques de pedra conglomerada, típica del massís on penetrem. La vegetació creix esponerosa a banda i banda de la ruta. Ens endinsem a la vall d'Horta, per una pista sense enquitranar, un autèntic paradís en miniatura. El bosc s'alterna en grans pedaços de terra rogenca acabada de llaurar. Aquí, una casa penjada dalt d'un turonet; allà, un mas enorme que termena tot unes quintanes de terra. Deixem el vehicle i emprenem a peu una pista encara més estreta. Es tracta de no mirar endavant. De fer camí sense desitjar ni albirar horitzons. De sobte, apareix majestàtic, imponent, penjat, a escala de l'entorn, com un niu d'àguiles, el Marquet de la Roca, palau modernista alçat per l'avi de l'Oliver, ara fa cent anys, amb roca rogenca de l'entorn i maó vist, sobre una vella i vetusta masia. El paisatge, vegetal i de roques, que es despenja harmònic i feréstec alhora per la dorsal del Montcau, emmarca un possible escenari wagnerià.

Al pati de l'entrada, un capvespre temperat de setembre de 1924, s'hi fundà l'editorial La Mirada. Els mestres (Carner, Riba i Guerau de Liost) com-

partiren conversa i berenar a l'entorn de les mateixes taules de pedra amb els joves i freturosos membres de la Colla de Sabadell. La literatura, de nou, salva la "vida" ja abocada a l'oblit. Ens fem la fotografia de grup davant la rojor de la façana de l'edifici obra de l'arquitecte sabadellenc Juli Batllavell. El vent bufa fort i és fred, res ens convida més a entrar al recer del Marquet. Omplim la sala-menjador del casal. Tot hi és igual que setanta o vuitanta anys enrere: els mobles, les làmpades, els caps de senglars i genetes penjats en les fredes parets... Noves lectures, emotives, viscudes, intenses: "Tirallonga dels monosíl·labs" i flaixos del *Bestiari*, amb la veu dels alumnes del Satorras, que també enfilen una inoblidable recitació dels "Versos elementals als catalans de 1969". Fem l'evocació d'Armand Obiols, membre de la Colla. I encara, un "Sàpigues, company" que tallava el silenci. Finalment, la veu del poeta, gràcies a les tècniques modernes, irromp com un esperit que ens embolcalla a tots, dient els versos de "Poeta penedit". I uns aplaudiments, els nostres, els dels rutaires, que es fonen en la penombra de l'estança i llisquen amatents a l'encontre de la història corredors enllà, escales amunt. Tot fredor i persistent oblit. A fora, encara bufa fort el vent. El cel és encapotat del tot. Un rierol d'aigua transparent canta i emmiralla el cel i el paisatge tardorenc.



Llorenç Soldevila i Balart

## Postals de Castella i Galícia

### TURISMES

**T**urisme és un mot d'invenció relativament recent, francès per més detalls. Fa quatre dies ningú viatjava per plaer, sinó per força de la gana, de l'ambició, de la guerra... Fou, com tantes altres que han marcat el nostre present, una descoberta dels romàntics. Goethe devia ésser dels primers a posar-la a la pràctica: viatjar sense altra finalitat que el gust de conèixer terres i pobles.

Quin privilegi no devia ser, a finals del segle XVIII, arribar als llocs i tenir la sensació, el convenciment, que eres dels primers viatgers a copsar aquelles noves realitats! Els naturals, després de mirar-se'ls com una novetat, devien continuar la seva vida amb tota la rutina del món. Goethe, Stendhal, Heine, Borrow... van ser uns autèntics privilegiats. Com també ho foren en un ordre més local, Verdaguer, primer i Pla, després. Trobaren els llocs encara amb la força individualitzadora que els donava un sentit autèntic. Tot era en un estat de puresa, la major part de les vegades immers en la més pura misèria, que permetia comparacions i contrastos.

El progrés, que tantes coses bones ha portat a la humanitat, almenys a la banda on nosaltres vivim, ha pervertit, entre altres coses, el sentit autèntic del turisme. La massificació de qualsevol activitat humana no perdona res. I els turistes d'avui dia hi hem ajudat qui-sap-lo. Volem arribar als llocs i que tot estigui parat al nostre gust. Res d'incomoditats, les sorpreses justes, fer el que fa tothom i com gairebé ho fem a casa. Els pocs intrèpids que encara cerquen l'aventura, combreguen freqüentment amb l'esnobisme que atorguen els diners que fan possible determinats viatges.

Massa sovint, anant pel món, proper o més llunyà, en arribar als destins tenim la sensació que tothom ens espera amb els braços oberts, no en un sentit d'acolliment solidari clàssic, sinó per veure qui ens desploma més aviat i més a fons la cartera. Aspirarem a trobar "vives", en estat pur, les singularitats, les arrels, els signes de cultures diferents. I, gairebé sempre, ens els serveixen en formol. És el preu que

hem de pagar per passar per la vida acarrerats com grans ramats de bous.

El turisme és una indústria, la primera del nostre país, que desvirtua l'essència descobridora i iniciàtica del viatge. I qui el practica ja no pot aspirar a iniciar-se en res, simplement s'ha de deixar endur per les modes i els models de vida que dicten els caixers dels negocis, cada vegada més globalitzats i globalitzadors.

### CAMINS

**T**ots els camins duen a Roma. Veritat o no, és una de les dites més populars. A Roma hi duia — i hi duu — un dels camins sagrats de la cristiandat. Era el camí dels carismes, dels miracles. Com sagrats són els que duen a La Meca o a Lhasa. Fa mil anys, els cristians en tenien dos més, de camins sagrats: el de Jerusalem i el de Sant Iago (Santiago) o Sant Jaume de Galícia. Durant segles, els croats brandaren les espases per fer corriols transitables a terres de moros. Per Jesús i per la creença que s'hi podia trobar el sant Grial, el calze amb la sang de Crist que proporcionava la vida eterna. Uns croats que, a banda del seu esperit guerrer, posaren vida i fortuna altruísticament en mans dels pelegrins i intentaren més d'una vegada establir-se en aquells topants. Quan l'Islam va dir que n'hi havia prou, els romanents d'aquells audaços i valents cavallers, els del Temple, es reinstal·laren a Europa i s'ocuparen d'un camí més tranquil, el de Santiago, guiat per estrelles làcties i llums emanades de terres sagrades, on havien enterrat les relíquies del sant.

El camí de Santiago manté una vitalitat envejable, no sé si equiparable als camins d'altres religions, però, sens dubte, és tot un fenomen a analitzar. Són gairebé 700 quilòmetres. Qui els recorre a peu, amb fe, ben segur que té guanyats tots els cels.

¡Quin efecte fa travessar la *meseta* i resseguir amb la vista una tènue línia d'arbres que trenca l'horitzó i fa de "cavaller croat" dels pelegrins actuals, que transiten un camí batut per tota la roentor del sol! Un darrere l'altre, en formació, com ombres





que simulen un moviment de solidaritat.

Castella és plana. Però després ve el Bierzo, Ponferrada, amb el magnífic castell dels Templers i Piedrafita O Cebreiro com a culminació d'hores de trescar per valls i pales muntanyenques. La fe mou muntanyes. La fe en un mateix, en l'home, en els déus, els sants... La fe que ens realitza.

Després d'O Cebreiro, els grans tobogans verds del paisatge de Galícia que desembarquen a Santiago. I un cop allí, encara hi havia —hi ha— qui, encuri-sit, vol anar a badar a Fisterra, on, deien, s'acabava el món.

### AMPLA ÉS CASTELLA

**C**astella la Vella s'ofereix com una gran safata després de sortir del túnel de Guadarrama. La serra cantada per Salvat-Papasseit amb uns ajustats versos: "Quin resplendor té el Guadarrama, / quin resplendor carena endalt, / tota la serra està nevada / però és la nit dins un mirall". Enrere, l'altra Castella, l'encapçalada per la comunitat virtual de Madrid. Madrid, com un immens pop escorrent-se per plans, clotades i comellars. Els límits, els cinnyells d'autopistes que l'envolten.

La Castella genuïna espera, alterosa, enllà de la *sierra*. Tota presa de grocs, daurats, com un gran retaule gòtic estès de punta a punta de l'horitzó. La presència humana és reduïdíssima, aquí i allà, pobles i ciutats centenàries que, estiu i hivern, viuen

entotsoladament. La geografia és dels bladars, immensos, desbordants, habitats per la negror brillant dels braus que repinten herbessars ocres. O dels grans amuntegaments de rocs que emulen figures antropomòrfiques com els Toros de Guisando, fixades en granit fa segles i segles, vigilants de sempre de la immaculada immobilitat del paisatge. Trencada, a la impensada, per esbarts d'ocells que s'envolen, potser perdus, després de becatejar entre els blats acabats de segar. Les alzines, cinc vegades centenàries, situades mil·limètricament i amb ordre espartà, semblen disposades a ballar una dansa de verds ferrenys, sense transparència de cap mena. L'ombra rodona les calça d'imponents botines amb garlandes de blats no segats per les màquines.

A l'horitzó, algun canvi s'anuncia: la terra és vestida per grans llenques llaurades que ofereixen la intensitat del seu marró dens a la iridiscència de l'aire, que crema i enlluerna, amb el devessall de la llum de migdia, tòrrida. O un mostrari de pedaços de tots els verds: la proximitat d'aigua, de rius, Adaja, Tormes... Aleshores reprenem l'alè i els ulls s'obren esbatanats, curiosos, davant d'espectacles impensats.

### MURALLES

**M**uralles. Aïlladores, defensores, tancadores... Àvila emmurallada, sota el roent sol d'un migdia d'estiu. Tot un tresor tancat en un



camafeu de pedra noble, còmplice dels avatars de la vida a través dels segles. Perfils retallats en la serenor del cel castellà, solcat, de tant en tant, de núvols viatgers que els acaricien amb les seves ombres. Des del comunidor estant, amb la ciutat disposada al davant, el temps sembla haver-se aturat. Àvila, evocadora de cavallers i reis, de frares i de sants. Teresa de Jesús, l'extraordinària escriptora i fundadora, i Sant Joan de la Creu: passió, anhels, ideals, pureses... Qui sabrà mai la veritable història de l'ànima i el desig?

Mística i ascètica ens parlen del tarannà d'un poble que tot ho ha fet amb l'espasa i la creu. La marca de l'esperit de Cluny impregna l'enorme i fortificat embalum de la catedral. Pedres, pedres que parlen, que mussiten històries, que arreceren episodis de vides. Com ara, al migdia, a la plaça major, desbordant de colors, de parades, de perfils de roca i pell, de rostres i veus, del tritlleig d'una llengua articulada amb tota la genuïtat. Encants d'un migdia avulense.

I versos de Sant Joan de la Creu, també emergents de la pedra, que retrunyen en el mirall de l'aire i l'inflamen del defici i la pau, alhora, d'aquell "*Sin arrimo y con arrimo, / sin luz y a oscuras viviendo, / todo me voy consumiendo.*" De sempre i per sempre: aquesta angoixa davant de l'inevitable lliscar pel temps, de la immensa soledat que ens amara quan els déus ens deixen de la mà.

Les cigonyes, presència entranyable d'aquestes terres, de dalt les torres i els campanars, estiren colls, desemmandreixen les ales i entrelluquen, amatents, horitzons més aeris que les nostres terrenals gravideses.

## SALAMANCA

La descoberta ha estat un acte d'enamorament instantani. La ciutat daurada, un oasi enmig del fulgor encès del groc dels camps de la meseta. El Tormes, com un cinyell, la festeja amb vetes de verd esponerós, els àlbers, que, tot i la seva esveltesa, resten migrats amb el rerefons de torres i torres de pedra, quina més monumental, quina més desafiant per ullprendre el viatger! Salamanca, desbordant d'art, ciutat de mel, destil·lada per la pedrera de Villamayor, rusc de marés fàcil de cisellar. Eça de Queirós la definí com "tota de pedra de color de rovell d'ou més treballada que una vaixella de plata". Vaixella, custòdia o retaule monumental del plateresc, que arriba a l'escenificació plena a la *Plaza Mayor*, a qualsevol hora del dia, un espai magnífic

per a fer el *voyeur* sobre l'anar i venir de la vida, els batecs del temps, les entrades i mutis d'escena dels espècimens més diversos.

Ciutat encantada, on, a estones, el temps hi sembla fer repòs. Només els fanals, rústics, ens parlen del segle XX. Llevar-se d'hora, a punta de dia, i perdre's per carrerons i places. El ressò de les soles sobre els còdols per uns moments materialitzen els passos de tants personatges il·lustres. El *Lazarillo* ens pot abordar a qualsevol cantonada o bé podem creuar-nos amb Fray Luis de León i Don Miguel de Unamuno camí cap a la catedral.

De nit, quin aire tan tebi es respira en els jardins de Calixto i Melibea! Lleus xiuxiueigs sobten darrere els paravents vegetals, com si la puta Celestina en portés alguna entre mans. Ha estat tan sols un pressentiment, un buf d'aire del temps... De la muralla estant, la vista llisca cap als ulls del pont romà, el que acarrerava, primer, els combois de la ruta de la plata i, després, els polsosos pelegrins de l'apòstol. El *verraco* és, encara, testimoni silenciós de la capcocatada que el pigall rebé de l'amo cec. Ara, ja ningú sent ni s'imagina cap so emès per la guillotina testat. Tot és massa sorollós, som massa sorollosos i el ritme de les vides es vesteix de velocitats que s'acosten a la voràgine.

## ESCENOGRAFIES

Una llotja sublim, incomparable, davant l'Atlàntic: el santuari de la Virxe da Barca, a la Costa da Morte, Galícia. Els actants: pedra, mar, vent i cel, vénen de lluny i percacen l'infinit. Invisible, la mà del director, és, però, una presència indiscutible. La petja humana hi és diminuta, pusil·lànim, a penes perceptible. Sens dubte, transitòria, circumstancial.

El mar, amb onades esclatants de voluptuositats, vesteix de núvia la terra. O el terra, amb els rocs més erissats, penetra la fèrtil flongesa de la mar. Sigui com sigui, gènesi de vida, apunt d'eternitat. La mar, paleta de colors només trencada per la mobilitat de les gavines i les barques. De blaus turquesa, d'una transparència fulgent, que inunden les roques i les vitrifiquen, fins als roigs ignis d'un cel de posta, passant pels grisos deixatats que pegen com bambalines, cap a l'est, magnífiques de clarors.

De rerefons, el cap Vilan simula una enorme i deforme berruga incrustada entre blavors. I els màgics i metàl·lics molins de vent, talment sorgits entre mar i cel, que molen l'aire i el temps. I els verds, en tota la gamma, que baixen mansois fins a les ai-



gües que els amoixen i els marfonen. Més a primer terme, el *cruceiro* com una randa de pedra despresa de l'horitzó que s'aferra tossudament a terra. I els romeus que agenollats, reptant, s'ajupen i travessen per sota la gran pedra que el mar fa parlar en dies de tempesta.

La mar que, cap al sud-oest, es vesteix d'escates acerades, amb esqueixos ací i allà del fimbrament enorme, colossal, tallant d'un esbart de roasses que solquen les aigües fent acatament a la *Virxe*. I abans de caure el teló, en Coque, el gaiter tot just conegut, destil·la melodies que llisquen i es desfiben pel temps, pels espais. Només elles, el mar i... El temps passa... I nosaltres ens hi fonem.

### TALAIA

**L**a boira encotona el paisatge, refreda l'ambient. Lugo hi emergeix fantasmal, els carrers, solitaris, la ciutat tot just es desentumeix. Lugo, bosc sagrat, que els romans emmurallaren i convertiren en talaia. Els àrabs la batejaren com el mirador. Una esplèndida balconada sobre el Minho. La boira, però, en aquest matí d'agost, desfà qualsevol il·lusió en aquest sentit

La catedral, encaixonada, a redós de la muralla, mostra amb suficiència i indiferència alhora la monumentalitat dels estils que l'han bastida. Els tres campanars ordeixen teixits de complicitat amb la boira. La Praza do Campo, antic foro romà, revestit de *soportais*, porxades, fa de punt de confluència de les dues *rúas dos vinhos*, que abans de dinar es desborden de moviment i bullici, de gatzara, a la percaça de les saborositats tapes. A tocar, la *Praza Maior*, presidida per l'equilibrada bellesa del *Pazo* que aixopluga *O Concelho*, envoltada de cases amb grans galeries envidriades, miradors privilegiats sobre l'espectacular *alameda* que la centra. I al bell mig, un quiosc de ferro amb aires modernistes, que espera els músics per a l'obertura dels rituals d'un diumenge al matí.

La muralla, monumental, harmònica, és l'única de l'època romana que es conserva sencera al món. Als anys trenta d'aquest segle, se salvà de la voracitat especuladora perquè els militars argumentaren que encara era útil per a defensa en cas d'atac exterior. Com si d'una pell que s'arrapa a la ciutat es tractés, mostra sense complexos, amb un cert toc d'orgull, els estrats de pedra (lloses de pissarra, granit i argamassa de cal amb closques de cloïses...) que parlen de civilitzacions pretèrites. Les torres molsudes, arribaren a ser 86, s'insinuen sensualment, ro-

done, sinuoses, a punt per a escenificar qualsevol setge de bàrbars. Un ample camí les corona, l'únic mitjà de prendre volada i, com les cigonyes, enfilat horitzons més amplis.

### ROSALIA DE CASTRO

**P**lovineja, el just per haver d'obrir el paraigua. Padrón, una ciutat com totes quan només hi passes amb el cotxe. T'has de parar i trepitjar-la i per una carretera no enquitranada que va paral·lela a la via, arribar-te fins a la casa-museu de Rosalia de Castro, poc més o menys davant per davant de l'estació del tren. Fa 150 anys, devia ser un paisatge totalment rural, solitari, ple de silencis i presagis en el cor del fred i de les pluges. Ben conservada, potser excessivament ofegada per la sobrecàrrega d'objectes *votius* portats per no sé quantes associacions que converteixen algunes sales en una exposició una mica *kischt*. En alguns racons de la casa sí que, si no s'hi troba l'enrenou dels turistes, algun alè poètic de Rosalia et frega les antenes de l'emoció.

Rosalia, filla de Teresa Castro i d'un capellà, José Martínez Viojo, alt, fort, bon jan, la pell fina i ben afaitada, molt jove d'aspecte, que la Rosalia adulta coneixerà gairebé d'amagat a la col·legiata de Santa Maria de Iria, quan amb mitges veritats podrà assumir qui era el seu pare. Trauma que va fer que apliqués un gran zel maternal en els seus fills.

Rosalia casada el 1858 amb Manuel Murguía, crític i escriptor, polític, un veritable triomfador dels ambients polítics i culturals madrilenys, que l'ajudarà, amb consells, i que durant anys pràcticament l'anul·larà amb la seva fama i triomfs. El temps, però, sempre posa les coses al seu lloc. Era ella, la Rosalia d'extraordinària sensibilitat, qui guanyaria el pols a pols amb la història i l'oblit.

Una veu pura, exquisida, aparentment fosa amb la popular que travessa els segles, però plena de personalitat i força. La Rosalia dels *Cantares gallegos* i de *Follas novas* que com a proclama deia: "*Buscáime, rapazas, / velliñas, mociños. / Buscáime antre os robres. / Buscáime antre os millos, / na portas dos ricos, / na portas dos pobres, / que aquestes cantares / a todos responden.*" La poetessa per excel·lència d'un país i d'un temps en què prendre posicions crítiques, inusuals, per part d'una dona, era tota una heroïcitat. Va escriure: els homes es miren les literates pitjor de com es mirarien el diable. Rosalia, la llum diàfana i persistent en un laberint d'ombres, socials, maritals, personals (desenganys sentimentals,



la mort dels fills). La Rosalia que, sobretot, va mantenir una veu pròpia, sincera, lírica, pura, que ella mateixa definia com una arpa de només dues cordes: la imaginació i el sentiment. I que encara ressona per tots els tombants on nia la poesia.

## CATEDRALS

**C**astella, un desert. Castella, una inacabable estepa. Sí, potser sí, però sobretot Castella és el caràcter de la seva gent i la plasmació pètria dels seus anhels de grandesa i, doncs, de proximitat celestial, del poder absolut, que des dels cims aplanats i sedueix, quan no apaivaga i guanya amb la força. Navegues pels mars de blat, per les dunes de civada i ordi, pels oasis de garrics i alzines i, sempre, a la impensada, sorgeix el reducte de cases menudes i respectuoses, que fan pinya a l'entorn d'una còrpora amb les agulles que fiten el cel o xopa de la llum roent que transforma les pedres en simulacres d'or, mel o marbre que aspira a ser transparent.

Les catedrals castellanes, sobretot les de Castilla la Vieja, són veritables fites del progrés territorial d'un autèntic poble conquistador. Belles, esveltes, harmòniques, pesants, simulen, a vegades, castells espirituals en terres d'infidels; d'altres, exquisides custòdies, tallades per gegantins orfebres, en terres cristianes.

La catedral de Burgos, del 1079, passat l'Arc de Santa Maria, te la trobes encaixonada en la plaça del rei San Fernando i tens la impressió que les filigranes de pedra et vinguin al damunt. Les agulles i la torre del creuer són excelses. Ara, acabades de restaurar, d'un blanc angelical, ajuden l'esperit a enlairar-se del clos que perpetren la menuda plaça i els *mesones* que l'enronden. A dins, l'esplèndid cor borgonyó, que engavanya i obstaculitza la vista, i l'estructura de la nau, pètria, fosca i pesant, parlen de l'esperit castellà de resistència i de parapet. I, l'esperit només pren volada si us situeu al bell mig de l'espectacular creuer, on la pedra brodada imita els vitralls però sense transparències.

La catedral de León, de principis del XIII, joia de color i llum, quan arribes a la plaça venint de la calle Ancha, t'obliga a acaronar amb la vista el joc precocista dels arcbotants, les gàrgoles, les estàtues, els relleus i els pinacles. La seva grandesa i majestuositat va ser fruit d'una profunda ferida en l'honor castellà que, davant la lentitud de les obres, va inventar una llegenda d'una taupa (que es troba representada en el llindar de la porta principal) que desfeia de nit allò que els obrers construïen de dia. Un cop a dins, un festival cromàtic de 1.800 m<sup>2</sup> de superfície, en el qual la pedra i el cristall es casen i difuminen els límits, t'aclapara i et fascina. La llum inunda

l'esperit i podríem dir com Rubestien que els dolls són com una sonata de Scarlatti. Les catedrals de León i Burgos la cara i la creu d'una mateixa moneda.

## SANTIAGO DE COMPOSTEL·LA

**V**enint de Baio i Santa Comba, Santiago s'apareix de sobte, en la clotada que fa el terreny, després de molts quilòmetres de conviure amb la Galícia més rural. És any sant, l'últim del mil·lenni, i tots els carrers que menen a la plaça de l'Obradoiro són canals de masses humanes, que canten i exterioritzen l'alegria d'haver arribat a la cita. Tot sembla disposat com una gran botiga, un gran restaurant, perquè els romeus eixuguin la set i la fam materials. Se suposa que les espirituals tenen altres fonts de sadollament. Tot es banalitza en extrem: la fe i els ritus que l'envolten. La joventut europea que omplia la plaça demanava a crits que el bisbe saltés com ells feien en el seu privilegiat mirador del palau episcopal. Es poden demanar molts sacrificis als guiadors de ramats, però s'han d'evitar, per principis, aquells que els degradin a ser com tothom.

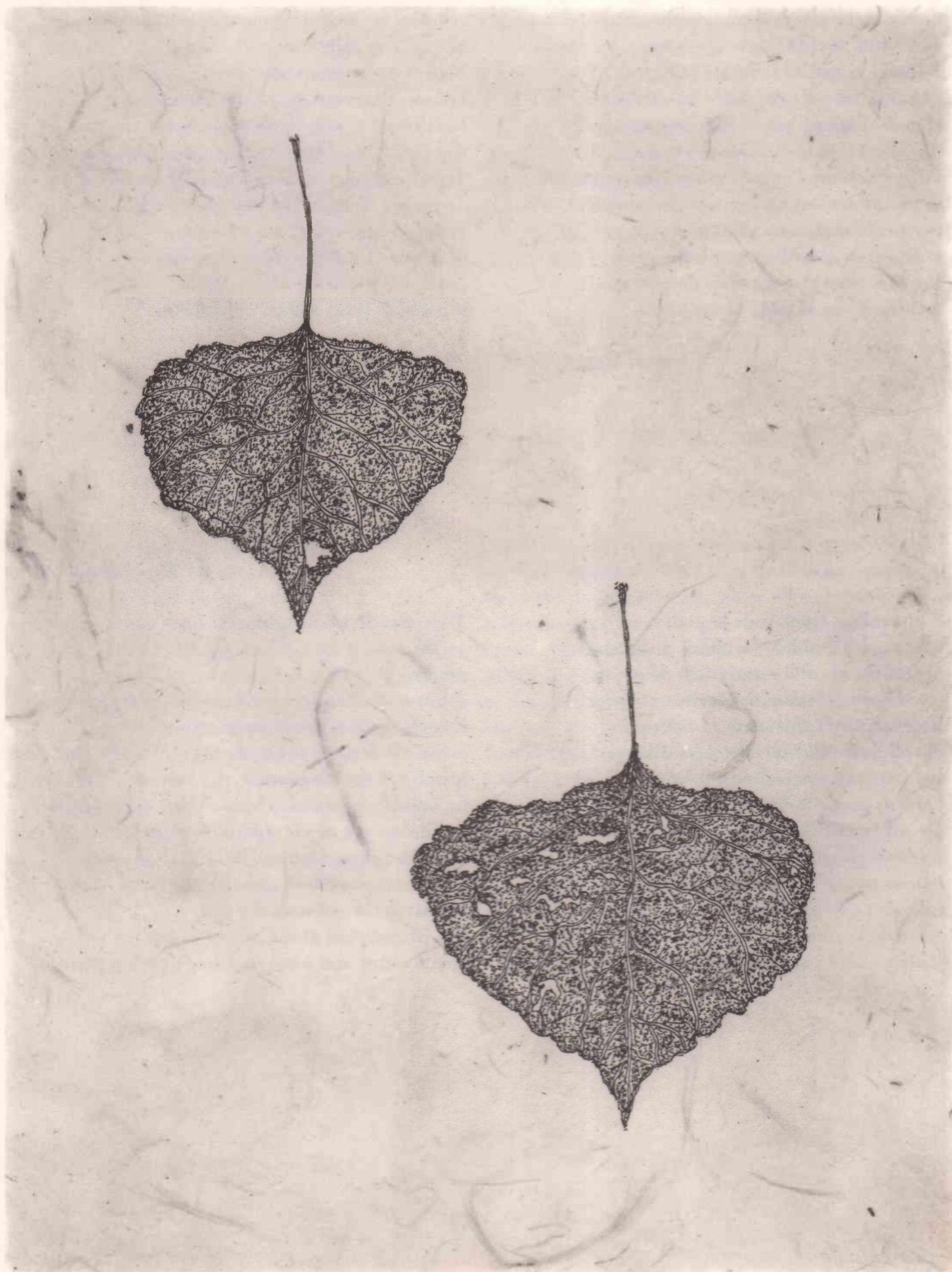
Obradoiro, obra d'or. La pedra i l'orfebreria que els picapedrers li van inocular, és això, una obra excelsa, daurada, desbordant. Avui, la llum, grisa i esmorteïda, dóna a tot plegat un toc plumbi, líquid, fred, tot i ser al mig de l'estiu. La plaça, àmplia, fins i tot quan vessa de gent, es clou, a més, amb l'ostentós Palau Rajoy, neoclàssic, seu de l'ajuntament, i les presències de l'antic hospital reial, amb una esplèndida façana renaixentista, avui convertit en hotel de potentats i del col·legi de sant Jerònimo, del segle XVII. Riuades de gent que surten i d'altres que entren, afamades de tocar la testa de pedra del senyor Santiago. A dins del temple, la nau de creu llatina anega els ulls amb les gabelles de columnes cilíndriques i els arcs que es creuen en una harmonia solemne. El Botafumeiro fa poc que ha dansat amb els vels purificadors del fum. La gent s'ha escolat nau enllà i ara s'hi respira un mínim de serenor. El descens a la cripta imposa el toc subterrani, recollit, a l'aèria i desbordant senyoria daurada de l'apòstol que presideix tot l'immens decorat.

Plovineja, els carrers es buiden i, de sobte, resten a punt perquè Rosalia surti a passejar la immensa pena, per tants motius, que farcís la seva vida. Rosalia, que descansa en la pau eterna al convent de Santo Domingo de Bonaval, magnífic conjunt religiós, just en el punt on la ciutat torna a prendre forma moderna. La pluja purifica noves onades de pelegrins, àmplia gamma de pinzellades de colors, que desembarquen dels trens especials i enfilen carrers amunt, a la demanda de protecció de l'apòstol.



Miquel DescLOT / Anna Crowe

# Poesies / Poems



Dibuix: *Fulles de til·ler*, de Jean Johnstone



## ESBÓS DE FIGURA ADORMIDA

*A la Teia*

Tornant de l'hospital el mateix dia  
que hi entràveu en flor, tu i el til·ler,  
t'has quedat adormida al llit de casa  
en la llum orejada del capvespre.  
Darrere el pàl·lid front de criatura  
t'hi endevino el rebull de l'anestèsia,  
el malson d'uns batecs descompassats,  
d'una maneta resseguint-te el ventre...  
Potser el somni, entre somnis, que algun déu  
se m'emporta en un cigne ala-argentat  
perquè li aboqui en una copa d'or  
el licor que guardava per a tu.  
Fas com si no et volguessis despertar  
mentre durin el mal i la vergonya.

*Cambridge, 16 VII 96*

## MEDITERRÀNIA

*A Toni Vidal*

S'estavellen les ones de la pedra  
contra els immòbils farallons de l'aigua  
alçant un núvol d'esquerdills de pedra  
que sepulta els camins escrits en aigua.  
Emergeix de l'abisme de la pedra  
el vell drac adormit d'escates d'aigua  
per sotmetre el reialme a llei de pedra  
clavant-ne els fonaments en el sòl d'aigua.  
De sobte, es lleva de l'ullastre el vent  
que relliga reialme i drac al sol  
i envia arreu les seves hosts de vent  
que arrasin l'ombradís i el para-sol.  
Al so de l'evangèlic crit del vent,  
pedra, aigua i vent adoren junts el sol.

## SKETCH OF SLEEPING FIGURE

*for Teia*

Returning from hospital the same day  
they took you in—blooming, you and the lime-tree both—  
you slept on, tucked in your own bed at home  
in the balmy light of early evening.  
Behind that pale forehead, smooth as a child's,  
I sense you struggling with the anaesthetic,  
bad dreams in your fluttering eyelids  
and in that small hand stealing across your stomach...  
That dream, perhaps, amongst other dreams, where some god  
carries me off on a swan with silver wings,  
to have me pouring him a golden cup  
of the wine I had been saving for you.  
As though you didn't want to wake  
to a world of pain within, evil without.

## MEDITERRANEAN

*for Toni Vidal*

They smash down, waves of stone  
on the unmoving reefs of water  
sending up a cloud of stone  
splinters that hides paths written on water.  
Emerging from the abyss of stone  
is the old dragon dozing in his scales of water  
to subject the kingdom to the rule of stone  
by building its foundations in the land of water.  
Suddenly, out of the wild olive rises the wind  
that binds kingdom and dragon to the sun  
and sends to all four quarters its hosts of wind  
to flatten the parasol, the sun-  
less places. And at the gospel cry of the wind,  
stone, water and wind together worship the sun.



# Creixença de la terra

*Orgue de pedra musca amb veu de pins.  
Guerau de Liost*

## *Neu a coll d'Estenalles*

L'alzina és aigua.  
El temps, pedra feixuga.  
S'esqueixen branques.

## *Camí nevad de coll d'Eres*

El vent pentina  
frèvols serrells de vidre  
al cim dels marges.  
El mateix vent que força  
finestres insabudes.

## *Montcau nevad*

On, sols, cantaven  
el rupit i la merla,  
ja només l'aigua.

## *Montcau nevad*

Una creu negra  
sobrevola la serra  
enllençolada.  
Perdut en el silenci,  
interrogo l'oracle.

# Earth's Growth

*Organ of purple stone and pines singing.  
Guerau de Liost*

## *Snow on the Coll d'Estenalles*

The ilex is water.  
And time is a heavy stone.  
Branches break, break down.

## *Snowy track on the Coll d'Eres*

Wind runs its fingers  
through brittle fringes of glass  
on tops of verges.  
The same wind that breaks open  
windows no one knew were there.

## *Montcau under snow*

Here, where once nothing  
but robin and blackbird sang,  
now, only water.

## *Montcau under snow*

A darkly-etched cross  
flies high above the mountains  
asleep in their shroud.  
Adrift in so much silence,  
I question the oracle.



La vida és aigua.  
La mort, aigua gelada.  
El sol espera.

Here, life is water.  
And death, water that's frozen.  
The sun bides its time.

Roquissar endintre,  
el cargol em reclama  
i la falguera.

Place of stone far in,  
the coiled snail-shell calls to me,  
and fern's fiddleheads.

L'aigua arrossega  
i passa, cantadora.  
La roca serva.

Gathering, hauling,  
water takes its way, singing.  
Rock holds it, holds fast.

La pedra vibra.  
És foc. És aire. És terra.  
Veu del silenci.  
És aigua. És ella. És viva.  
La nostra mare pedra.

Stone, something moving.  
Stone is fire. Is air. Is earth.  
The voice of silence.  
Stone is water. She. Living.  
Stone, ancient mother of ours.

#### *Camí de la Senyora*

Indestorbada,  
la flor de la moixera  
encén l'obaga.  
De sobte es fan visibles  
les defeses alcoves.

#### *Camí de la Senyora*

Shining undisturbed,  
the blossom on the whitebeam  
lights up the deep shade.  
Suddenly we see into  
those forbidden rooms.

#### *La Codoleda*

Camins i viles  
al peu dels cingles brumen.  
La pedra vetlla.

#### *La Codoleda*

Roads and villages  
at the crags' foot are humming.  
Stone is keeping watch.



*Canal del Llor*

Des de la casa  
que el poeta estimava  
amunt m'enfrondo.  
Veus que no veig ressonen  
gola endins de la terra.  
Roldor, llentiscle,  
càdec, arboç, savina,  
garric, estepa...  
A la soleia oferta,  
els déus joves s'hi abracen.

Marfull, arítjol,  
boix, aladern, moixera,  
alzina, molsa...  
A l'obaga retreta,  
la fosca hi espurneja.

*Els Plecs del Llibre*

Dos homes pugen  
pel rocallís sense ombres  
com braços d'heura.  
A la llum del migdia,  
fills pròdigs de la pedra.

Groc d'olivarda  
contra el groc de l'arbreda.  
Res no s'apaga.

Jaç de codina.  
M'hi estiro com una ombra,  
pedra en la pedra.

*Canal del Llor*

Climbing from the house  
that the poet loved so much,  
I'm deep in forest.  
Voices I can't see are echoing  
deep in the gorge inside the earth.  
Tanner's-, mastic-tree,  
arbutus, savine, juniper,  
rock-rose, kermes-oak ...  
On the mountain's sunlit slopes,  
the young gods are embracing.

Laurestine, bindweed,  
box, mock-privet and whitebeam,  
holm-oak, mossy ground ...  
The hill hugs close its deep gloom,  
and there the dark is sparkling.

*Els Plecs del Llibre*  
(*The Folds of the Book*)

Two men are fighting  
over rocks without shadows  
with arms of ivy.  
In the dazzling midday sun,  
stone's prodigal sons.

Yellow fleabane blooms  
against the copse's yellow.  
Nothing's ever quenched.

A rocky hollow.  
I stretch out like a shadow,  
a stone within stone.



*La Castellassa*

Per les clotades  
es despullen les boires.  
Tardor sense ocre.

El senglar deixà  
lleus empremtes al camí.  
El roure, en secret,  
ara ens ho revela a mi  
i al mol·lusc fossilitzat.

*Canal de Santa Agnès*

En flama viva  
s'apaga el foll incendi  
de l'estiuada  
—fulla d'auró estampida  
contra la terra negra.

*Coll d'Eres*

El bosc m'aguaita.  
Tot són fresses furtives  
en jo endinsar-m'hi.  
Camino com un lladre  
que s'estimés la casa.

*Coll d'Estenalles*

Moren les fulles  
de l'àlber, a la comella,  
en flaire encesa.  
Jo ara me n'allunyo,  
que sóc flaire adormida.

*Castellar, 1984-1986*

*La Castellassa*

Along the gullies  
the mists take off their garments.  
Autumn stripped of gold.

The wild boar has left  
its hoofprints along the path.  
Secretly, the oak  
reveals them to us, to me  
and to the fossil sea-shell.

*Saint Agnes Den*

The long summer months'  
crazy bonfire's going out  
in a surge of flame  
—maple-leaf's beaten metal  
stamped on the black earth.

*Coll d'Eres*

The wood watches me.  
And it's all furtive rustlings  
as I crawl into it.  
I creep along like a thief  
who loves the house he is burgling.

*Pass of Estenalles*

They are dying, the leaves  
on the poplar in the coombe,  
in a fume of flame.  
I now leave it behind me,  
who am my own dormant scent.



## EQUINOCCIAL

De set en set arriba l'infinit,  
on la ratlla es dissol entre dos blaus;  
de dit en dit s'engruna l'esquelet,  
on naufraga el record entre dos rius;  
de segle en segle es gasten els planetes  
per reunir-se al conflent de les partícules;  
de pou en pou es fonen les pirites  
per alçar el vol en curses parabòliques.  
A la gàbia del tòrax, el parrup  
del colom de la mort i els cops de cap  
contra els barrots calcaris  
no esmorteixen el bram de salvatgina  
que descalça l'arrel i amarga l'ona  
en revenir d'Enllà les aus primeres.

## EQUINOCTIAL

Keep adding sevens, you'll sniff infinity,  
where the line grows indistinct between two blues;  
finger by finger the skeleton crumbles,  
where memory is wrecked between two rivers;  
century after century the planets wear away  
to re-unite where particles converge;  
pit by pit pyrites is dissolving  
to soar back up in great parabolas.  
Neither the cooing of death's dove, inside  
your chest, nor any number of blows  
against his cage of bone  
can stifle the wild, animal cry  
that flays the root and fills the wave with salt  
when, back from beyond, the first birds arrive.

## PEDRA ARCA

### *Traduïnt Petrarca*

Et guio per camins sense atzavares,  
pel bosc que només fressa ja el toixó,  
al cim ventós de l'encinglat turó  
on es fan cendra velles alimares;  
t'ensenyo, pel camí, el parlar dels pares,  
avidant, mot a mot, sàlvia i timó,  
com si no fossis mestre i jo minyó  
i el teu coratge ens hagués fet compares.  
Perquè des de l'altura vegis néixer,  
com rebrot en rabassa putrescent,  
com plançó tendre en socarrada feixa,  
la paraula de sang arborescent  
que per florir un minut al sol vol créixer,  
arbre de marbre sobre el monument.

## THE ARCHING STONE

### *Translating Petrarch*

I take you pathways where no agaves grow,  
through the wood where only the badger treads,  
up to the windswept crag (your *Mont Ventour*)  
where ancient beacons now are heaps of ash;  
I teach you, along the path, our fathers' tongue,  
while sage and thyme springup with every word,  
as though you weren't the master, I your pupil,  
but your unvanquished spirit had made us peers.  
Just so that from those heights you'll see it rise—  
a shoot growing out of a rotting stump,  
a tender sapling out of a scorched terrace—  
that word of blood spreading just like a tree,  
towards one minute's blossoming in the sun,  
a marble tree upon the monument.

## BOSC DE TENTSMUIR

*A Anna Crowe i Kate Pattullo*

Arribo de la llum enlluernada  
que, en haver fulgurat, tot ho consum,  
a aquella que, per flama esmorteïda,  
descobreix tots els caires del polsim.  
En emergir d'una espessor profunda  
i pressentir l'olor del mar proper  
demano a qui m'ha dut per semblant senda  
de ser lligat ben fort al tronc d'un pi:  
aplegades en colla per la sorra,  
un cor de foques fa ulular el seu cant,  
fosca polifonia de la terra  
que per a ell mateix es guarda el vent.  
Al magre límit entre el gris i el verd,  
mig debatent-m'hi, escolto el plany del nord.

## TENTSMUIR FOREST

*for Anna Crowe and Kate Pattullo*

I come from light that's scarcely to be borne,  
that shines and leaves the land all scorched and bare,  
to light that's just a meagre flame; forlorn,  
fingering motes of dust upon the air.  
Stepping out from thickest undergrowth,  
smelling the sea's tangle of kelp and brine,  
I beg whoever led me this same path  
tightly to lash me to a sturdy pine:  
lying in hundreds on a shoal of sand,  
the seals pour out their voices and intone  
a darkly-strung polyphony of the land  
that wind will hoard for its own use alone.  
At the thin line where green to grey is lent,  
struggling, I listen to the north lament.

*Poesies de Miquel DescLOT  
Traducció anglesa d'Anna Crowe*



Dibuix de Rita Culla



**Josefina Llauradó**

# **El vailet de la sorra**



**E**ls ulls foscos, rodons i grossos, i la mirada clara, com aigua somiada al fons d'un pou del desert, va ser el primer que vaig veure després que el teu pare em donés una empenya i em fes passar dins la tenda on t'estaves. Encara avui et recordo assegut al fons, al bell mig d'un tou de catifes i mantes de llana; l'aire d'abandó del teu esguard va fer que de seguida m'entendrís. Eres bru i escardalenc, anaves brut, la pell tibant del rostre et marcava els ossos i els cabells rutllats i negres portaven una patina de sorra blanca que en disfressava el color d'atzabetja. Et vaig fer nou anys. El teu pare m'agafà el braç amb una mà, amb l'índex de l'altra m'assenyalà i s'adreçà a tu amb quatre mots aspres. No vaig saber què et deia. A mi em digué que havia d'estar per tu i que havia d'estimar-te com si fossis fill meu. Escopí aquelles paraules i sortí de la tenda amb un remolí de roba que enlairà vent i sorra. Sempre veig sorra blanca quan penso en tu. No va tornar fins al cap de dues setmanes i quan ens va veure asseguts damunt el terra encatifat, amb les cames doblegades, embarbussant-nos amb cançons de tots dos mons i rient a cor què vols, cor què desitges, una llum blanca li emplenà la mirada i la seva brusquetat es tragirà en una mica de tendresa.

I tot aquell temps que ell va ser fora, vas ser tu qui va haver de tenir cura de mi. Jo no en sabia res, de la vida al desert, del tresor que n'és l'aigua, dels paranyes que amaguen el sol i la sorra, de tot el que cal fer i no dir per tal de no evocar les forces diabòliques de l'infern. Sense el teu ajut no me n'hauria pas sortit. Em vaig deixar caure damunt les catifes i vaig voler plorar sense que dels ulls n'eixís cap llàgrima. Llavors, tu vas venir a arrecerar-te al meu costat i alçant la mà, a poc a poquet, com si tinguessis por de mi, vas tocar-me el cabell amb molta suavitat... i la pell del rostre... i les pestanyes. Vaig veure com em miraves: semblaves una bestiolina esporuguida, un animaló abandonat i indefens que ha perdut pare i mare i que cerca una mica de consol en la tendresa d'una carícia. Vaig fregar-te la punta del nas amb el tou d'un dit i et vaig somriure. Em vas abraçar fort amb aquells braços que, de tan escanyolits com eren, semblava que havien de trencar-se. L'olor acre del cos sense rentar m'envaïa els narius al mateix temps que sentia el dolç escalf de la teva ànima. Això em va fer plorar, i així vam estar tota una estona fins que una dona jove, però que semblava vella de tan solcada com tenia la pell, vingué a portar-nos te i dàtils i una mena de coca prima que feia olor de llenya i que encara era calenta i feia crec-crec.

Sempre recordo haver viscut entre militars, l'avi, els oncles, els cosins, el pare. Em vaig casar molt jove amb un oficial de la marina de guerra que va morir molt abans de poder sentir el primer plor del seu fill. El pare era un capitost de l'exèrcit britànic destacat al Nord d'Àfrica, jo, amb el meu menut de pocs mesos, l'acompanyava. Havia fugit del clima anglès, fred i humit, dels colors tristos i esblaimats que m'envoltaven; de les vesprades ensopides a casa la tia del meu espòs i d'aquell deixar passar el temps sense fer res, com un llocot. Glatia perquè s'esdevingués alguna cosa que capgirés la meva vida, que m'allunyés d'aquella monotonia asfixiant, i, com que res no passava, vaig decidir anar a trobar el pare. Va ser un viatge agosarat, especialment per mor de la meva criatura, però volia estar amb ell. M'ofegava l'ambient tancat, hermètic i claustrofòbic de l'Anglaterra rural on aquella senyora s'entestava a recloure'm per exhibir-me a l'hora del te, entre quatre dames lligamosques, com si jo fos una de les seves valuoses porcellanes mentre, pels finestrals, es perfilava enmig de la boirina la silueta desmaiada i despullada de les fulles dels bedolls del parc: el dibuix de la meva ànima.

Quan el pare em va veure, m'abraçà amb dolcesa: "Hauries d'haver estat un xicot! —el seu to de veu era grat—. I aquest fill teu és ben poca cosa, no se t'assembla gens." Tenia tota la raó, el meu fillet no se m'assemblava. Era un grapadet de no-res, blanquet, rosset, primet, un farcellet que embolcallés una mica de cotó fluix potser faria més d'embalum, però jo l'estimava.

Les vesprades al Nord d'Àfrica eren animades. L'esclat d'olors, sons i colors que m'embriagaven els sentits, em feien tornar les ganes de viure. Anàvem a recepcions o rebíem a casa. A més dels nostres compatriotes, hi havia representants de països del continent i dignataris autòctons. N'hi havia que sovint venien escortats per homes del desert. Els homes del desert tenien quelcom que els feia diferents als de ciutat, un aire fer i autàrquic, una mirada més quieta i penetrant. N'hi havia un que no em treia els ulls de sobre. Era alt, barra-sec, tenia la magror d'aquells que habiten a l'abric de les dunes, sempre d'aquí cap allà. La seva presència m'esvalotava la sang i donava ales a la meva imaginació desfermada. Vaig iniciar un festeig, mut de paraules, amb aquell parell d'ulls que em cobejaven i que em feien sentir un desig colgat de por al fons de l'ànima. Un bon dia, aquell parell d'ulls van fer quelcom més que mirar-me, un bon dia se

m'emportaren al desert i em van fer tastar la vida. Aquells ulls..., aquell home..., era el teu pare.

Quan jugava amb el meu fillet, amb la meva criatura dolça i bonica, jugava a ralet-ralet, a fer magar-rufes al melic, a l'anirem a plaça, tallarem carn d'aquí..., d'aquí..., d'aquí, d'aquí, d'aquí!, quan jugava amb ell era feliç. Ara a estones l'enyorava, però no patia perquè sabia que estava bé, perquè et tenia a tu. Et tenia a tu que m'estimaves amb una follia fora de mida, demanant-me tant d'afecte, exigint-me tanta dedicació..., i jo necessitava donar-me, buidar-me de tot aquell amor que naixia de no sé quina deu ignota. Quan em miraves, els ulls et parlaven del desig que et coïa a la sang com si tinguessis una salvatgina rosegant-te les entranyes. Els ulls deien que volies que jo fos la teva mare, volies ser la meva criatura. Quan t'asseies al meu costat, sentia com si entressis dintre meu. M'agafaves les mans i les petonejaves, volies que t'acaronés, que t'abracés, que t'omplís de petons. Em deies "mama" i desitjaves que et digués "fill", però jo no gosava.

Aquest amor teu, tan exigent, em semblava una malaltia. Si em veies trista te m'abraçaves a les cames, alçaves el cap i em miraves: amb els ulls molt oberts cercaves els meus que perlejaven. Jo et somreïa amb una espurna d'il·lusió a la mirada per tenir-te amb mi. T'acaronava el cabell i et besava. T'agafava la mà: m'agradava apretar aquella maneta fosca i bruta i comunicar-li força. A vegades, ens assèiem a l'ombra i amb un branquilló dibuixàvem damunt la sorra. Fèiem córrer el secall damunt el sòl i hi estergíem imatges. Jo siluetejava arbres, rius, camins, cledes, cavalls i cases, flors i gronxadors. Tu dibuixaves la meva imatge: els cabells llargs, deixats anar, s'escampaven damunt la sorra del Sahara formant un laberint de camins per on avançava un nin que era feliç: volies ser el nen que dibuixaves. Jo m'entendria, em tornava tota de mel. T'agafava, t'asseïa a la falda i et feia un petó a la galta, t'amoixava els cabells i et cantava un amanyac dolcíssim. Tu repenjavess el cap al meu pit i et deixaves bressar amb les parpelles closes i el somriure xamós d'un vailet aviciat a qui posen el pegat enmig del mal.

Recordo que durant tres dies vam tenir una tempesta de sorra. El vent n'enlairava nuvolades. No es veia res. El teu pare no hi era i tots dos sols dormíem abraçats, ben colgats amb les flassades, sentint el bruit del vent i l'esgratinyar de l'arena blanca. Tremolava de por i tu em deies que estigués tranquil·la que

aquella no era pas la mare de totes les tempestes i que aviat s'allunyaria. Però l'endemà encara bufava el vent i feia aquell sorollàs que m'atemoria i tot cruixia: hi havia sorra pertot, fins i tot en teníem als replecs més íntims del cos i dins la boca. Quan havíem de sortir de l'abric de la tenda, tu m'ajudaves a posar-me bé la roba, el turbant, per protegir-me. Caminàvem arrupits perquè el vent sorrós ens colpejava. Tenia por i m'agafava fort a la teva mà, no et movies del meu costat i això em tranquil·litzava.

Havia de treballar i no en sabia: no ho havia fet mai. Tu m'ajudaves, m'acompanyaves a buscar llenya i m'ensenyaves a triar les branques que més convenien. T'estaves al meu costat mentre pastava el pa i netejava els atuells amb poca aigua. Quan em cansava, que era sovint, m'agafaves les mans i, abans que les dones velles comencessin a botzinar, les guiaves de bell nou a la tasca amb un somriure als llavis i feies que tot semblés un joc.

Un dia que no em trobava bé i que no teníem res per beure i que tenia set, molta set, aquell dia vas robar aigua. No vas dir-m'ho però vaig veure que alguna cosa et neguitejava. Et vaig agafar el rostre amb les mans, et vaig tirar els cabells enrere interrogant-te amb la mirada. Vas abaixar els ulls consirós, no volies parlar-ne. Em vaig adonar que havies transgredit alguna prohibició i que ho havies fet per mi.

Les nits que el teu pare em prenia, tu eres testimoni d'aquella eclosió. Veies, alié, les cames entre les cames, els pits a les mans i aquelles besades... Quan el tenia adormit al costat et mirava i veia que tu també em miraves i que estaves trist. Aleshores, estirava cap a tu un braç amb la mà oberta i tu l'agafaves i amb els ulls plens de llàgrimes la petonejaves i en cercaves les carícies, i després em tornaves a mirar i jo m'adormia sabent-me presonera del teu esguard.

I un dia que anàrem a buscar aigua al pou, amb un burret carregat de carabasses, em vaig espantar quan gairebé vaig trepitjar un varà gegant que va sortir del seu amagatall a la sorra. Vaig fer un xiscle forassenyat i tu em vas renyar molt. Em vas dir que acabava de delatar la nostra presència a la zona i que això ens exposava a qualsevol perill. Si no hagués estat pel teu posat seriós, hauria fet befa d'aquelles paraules. Quan vam arribar al pou, mentre tu començaves a pouar aigua amb el llibant que havies dut lligat a la cintura, jo em



vaig asseure a l'ombra d'una acàcia torturada pel vent per refer-me de la caminada. Una figura fosca, sorgida d'encara no sé on, com si hagués estat regurgitada del si de la terra, m'engrapà sobtadament i m'estirà a terra tapant-me la boca. El bram de l'ase t'alertà, però. En veure què passava, vas venir corrents des de la vora del pou i vas caure damunt d'aquell foll com si fossis un voltor que es llança en picat damunt la caronya. Amb una mà li vas alçar el cap, mentre amb l'altra li tallaves el coll fent servir el ganivet que sovint t'havia vist afilar. Vas empènyer el cadàver cap a un costat per treure-me'l de sobre. Llavors, mentre jo, tota tremolosa i bruta de pols i sang, m'incorporava, tu començares a cridar, brandant l'arma ensangonada i fent salts damunt la sorra: "He matat un tubú! He matat un tubú! Sóc gran! Tinc força! Sóc més fort que un home!" Semblaves foll, com posseït pel diable. Les mans em tremolaven mentre entortolligava el turbant per cobrir-me el cap. Estava nerviosa, tenia por i tu continuaves cridant i saltant amb energia, mentre el sol queia de ple i la sorra blanca semblava un mirall que et reflectia aquí i allà, com una ombra, vestit de fosc i també tacat de sang. Les teves paraules es perdien dunes enllà i la veu reverberava i tornava fins al pou i tu cridaves i cridaves brandant l'arma: "Ets la meva mare i seràs la meva esposa! He robat aigua! He matat un tubú! Mataré el meu pare per tenir-te!"

Eres un nen i semblaves un petit monstre, em feies por. Sentia que no podia pas deixar que aquella follia et posseís i jo també vaig cridar. Un "prou!" fosc i gutural nascut de la pregonesa de l'ànima em pujà des de molt al fons i em va sortir per la gola i els llavis, i també s'escampà per aquelles onades de sorra, alhora que, d'una bufetada, et vaig deixar assegut a terra. Em vas mirar esporuguit tocant-te la galta amb la mà i vas començar a sanglotar. Em vaig agenollar al teu costat, abraçant-te i petonejant-te, et vaig dir que t'estimava i que no volia sentir-te dir mai més res de semblant contra el teu pare. I vam tornar al poblat perquè em feia por aquell rodamón mort i les moscotes que vironejaven. Vam fer tot el camí agafats de la mà. No eres més que un nen plorós i atemorit, però quan vas ser entre la teva gent esdevingueres un heroi i jo vaig vessar moltes llàgrimes per tu, perquè eres un nen i havies mort un home.

A partir d'aquell jorn, quan estava amb el teu pare, pensava en tu i en el que havies dit quan érem al pou, i sentia que et volia tenir al si del cos, com un nonat, per protegir-te, i dins i fora com un home, i també volia infantar de tu. I aleshores agafava por dels sen-

timents que em desvetllaves, d'aquell jull lasciviós que es barrejava amb el dolç amor de mare, fins a confondre's i fer-se indestriable. Llavors pensava que m'estava tornant boja i plorava. Plorava perquè jo mateixa em deia que allò no podia pas ésser, em deia que jo no podia pas estimar d'aquella forma un vailet de nou anys. Tu em miraves i, com si m'haguessis llegit el pensament, deies que sí que podia, que tu bé que m'estimaves com un home.

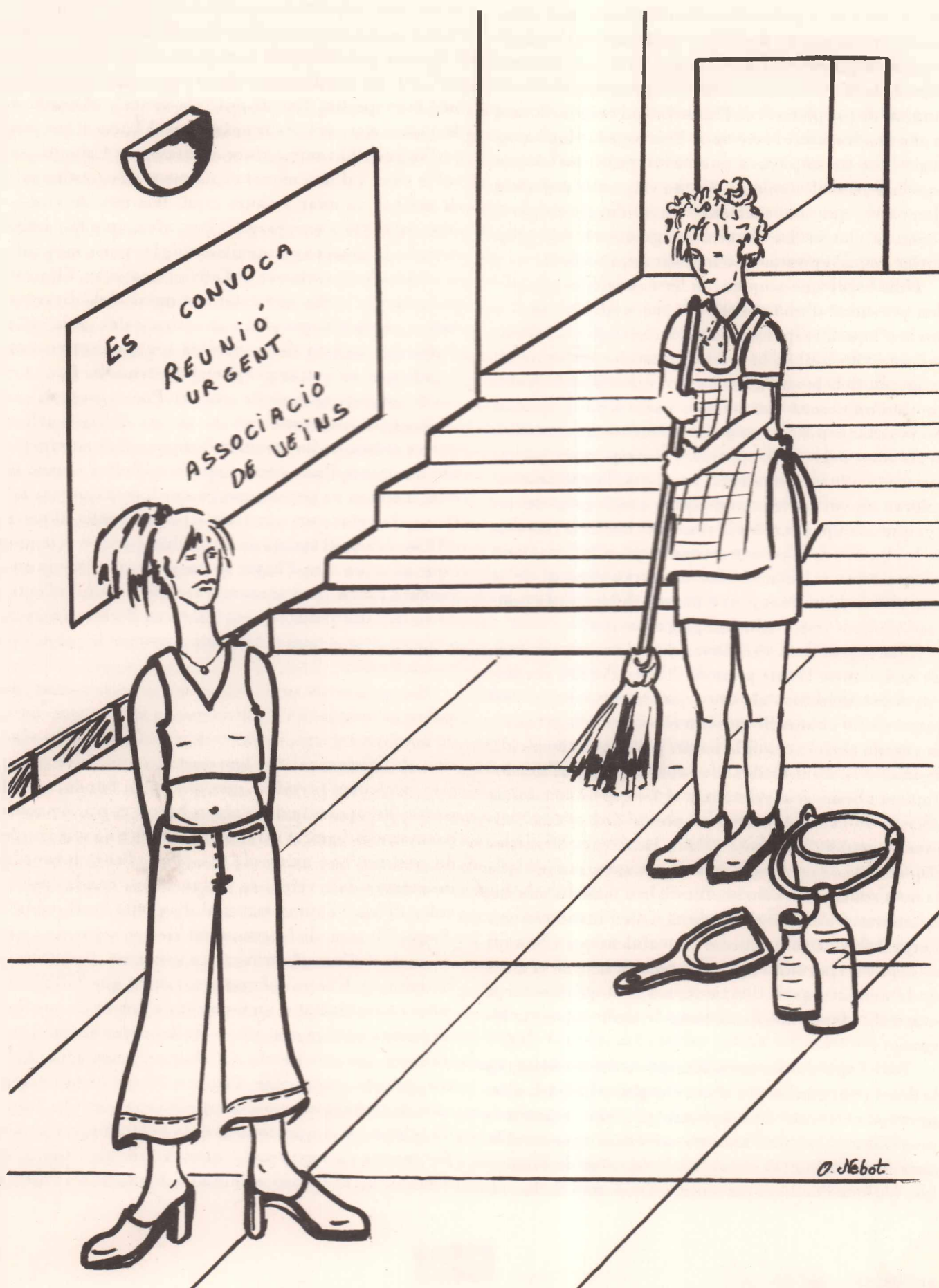
Vaig pregar a Déu, li vaig demanar que se m'emportés d'allí, li vaig dir que jo no volia veure com t'alçaves contra el teu pare: ell t'estimava i jo havia de fer alguna cosa per estalviar-vos aquella dissort. Déu escoltà la pregaria. El pare havia mogut cel i terra per trobar-me. Un matí de primavera, els soldats que comandava irrumpiren al galop a l'assentament on ens estàvem. Ja feia mesos que em cercaven. Començaren a esbucar-ho tot amb fressa, sense miraments. En sentir aquell esvalot tu i jo sortírem de la tenda. En veure'ls, vaig saber que era a mi a qui buscaven. Em vaig arrencar el turbant que em cobria els cabells. De seguida em van veure; la cabellera rossa els deturà. Un oficial, a cavall, se m'apropà i em digué que havien vingut a salvar-me. Em va fer pujar a la sella i cridà als seus homes que ja em tenia.

Quan vas veure que se m'emportaven vas arrencar a córrer al meu darrere, cridant "mama!" amb els braços estesos i les mans ben obertes. En sentir la teva veu com un plany, em vaig girar i et vaig veure córrer entre els núvols de pols que aixecaven les potes del cavall: als ulls hi duies la por a l'abandó. Se'm va fer un nus al pit i el plor em va quedar encallat a la gola. Només amb una gran força de voluntat vaig poder girar el cap i mirar endavant; només així vaig poder deixar-te fora de la meva vida i no sense recança. T'estimava, però no et podia pas dur amb mi! Quina mena de vida seria la teva entre nosaltres? Series un criadet al servei del meu pare o bé et tancarien a les quadres a respatllar cavalls? I què passaria quan fossis gran?

Eres només un nen i sé que no ho vas entendre. La teva mirada desolada la duc clavada al fons del cor i encara avui em fa plorar les llargues nits d'insomni quan, després de contemplar el son plàcid del meu infant, et trobo a faltar i començo a enyorar la claror del cel africà, el tacte polsós de la sorra blanca i el regust de l'aigua que un dia vas robar perquè jo pogués beure. Si no t'estimés, no ploraria, veritat?

# V e i n a t g e

Víctor Valls i Clotet



Dibuix d'Olga Nebot



**L**a sentència que va dictaminar el jutge era prou clara, i, malgrat que en aquesta mena d'assump-tes de picaplets pugui semblar força improbable, la resolució judicial no donava lloc a cap altra interpretació que no fos la que estrictament s'explicitava en els papers oficials que hom va fer-me a mans. Donada la meua casual condició de president de la comunitat de propietaris de l'immoble on residia, la carta anava adreçada al meu nom. Una vegada vaig haver llegit (que no implicava pas haver paït), tot el que aquells patracols venien a dir, no vaig tenir cap altra alternativa que convocar una reunió d'urgència per a l'endemà mateix. La situació era greu, més que greu potser em cal apuntar que injusta, improcedent!

Estic segur que poques són les assemblees que poden presumir d'una assistència tan nodrida com ho fou la d'aquell vespre de maig. La convocatòria obtingué un èxit absolut; la total compareixença de tots i cadascun dels membres veïnals requerits amb dret a vot, fou un rècord que mai més vam tornar a igualar. No va fallar cap dels trenta-dos titulars de les vivendes, ni els amos dels comerços amb qui compartíem parets mestres, teulada, fonaments i humitats. També cal considerar un veritable triomf aquell ampli grup de dones que acompanyaren a la reunió el marit, la majoria de les quals era la primera vegada que s'interessaven per un tema relacionat amb la marxa general de la comunitat. Aquell conjunt d'ànimes deleroses de notícies fresques feia, realment, goig de veure!

Una vegada més, vaig haver d'actuar com a mestre de cerimònies. L'únic punt de l'ordre del dia era donar solemne lectura al paper que m'havia arribat del jutjat el dia abans. El més interessant del text (que a la vegada era el veritable motiu pel qual estàvem allí reunits) venia subratllat en el darrer paràgraf del document oficial: feia referència al fet que la comunitat s'havia de comprometre a mantenir dins d'uns "mínims raonables" la futura filla de la senyora Mercedes Ripoll, fins a l'edat legal dels divuit anys, sempre que la noia romangués soltera. Dit d'altra manera més catalanesca, si s'escau: els veïns haviem d'instaurar una llarga derrama, talment com uns condemnats a 18 anys de captiveri pecuniari, per mantenir la néta de la dona de la neteja. Aquell dictamen, malgrat que fos força original i blasmable, no deixava de tenir una certa lògica.

Tot i l'aparent fermesa semàntica del redactat, en la lletra petita de l'acta s'obria una petita escletxa d'esperança en forma d'un apartat que feia esment a la possibilitat d'eximir d'aquesta càrrega, d'aquesta obligació mensual, a tot el col·lectiu de veïns de l'immoble. L'única condició per aturar l'execució de la sen-

tència, però, era que entre els presents sortís un membre capaç d'admetre, davant del mateix tribunal que havia dictat sentència, que ell era el veritable i únic responsable d'aquell ventre heroic i contumeliós que la *Merceditas* anava arrossegant amunt i avall de la nostra escala. La *Merceditas* era l'única filla de la senyora Empar, una valenciana d'aquelles que es fan mirar dues vegades. Conten que des que un extemporani encostipat, un parell de dies abans de sant Josep, li llevà la possibilitat de convertir-se en "Fallera Major" el caràcter d'aquesta dona era, cada volta més i més intempestiu, fins al punt de veure's obligada a desviar el seu curs per la vida (com el Túria al seu pas per València) i venir a viure a Catalunya. Com qui no vol la cosa, i d'una manera totalment circumstancial, en arribar va anar a raure aquí; feia més de vint-i-cinc anys que s'encarregava dels afers que fan referència a la neteja i manteniment de les parts més vulnerables d'empastifar-se de l'edifici on vivíem. Els propietaris més antics han estat testimonis dels diversos canvis profunds que s'han anant succeint en la vida d'aquesta augusta dona. Sembla ser que la primera vegada que va entrar pel portal de la nostra finca tenia disset anys acabats de complir. Poc després va casar-se, cuita-corrents, amb un taxista d'origen gallec que va seduir-la, bo i recitant-li un parell de carrinclones quartetes d'una segona edició de *Follas novas*: la molt blea es va pensar que l'home li deia qui-sap-lo! Quan els veïns van constatar que ni aquella xiqueta d'Oliva ni aquell taxista de Carballino perdien el temps i que al segon mes d'haver-se casat ja se'ls "havia enganxat l'arròs", per unanimitat no pactada ni reflectida en cap llibre d'actes, els veïns van decidir aparc ar a perpetuïtat el nom d'Amparín i canviar-lo pel de senyora Empar.

Han passat els anys, del taxista ja no se'n canta ni gall ni gallina, però l'espurna que va motivar un canvi de nom tan rigorós, ja en tenia vint, d'anys. Una vintena de primaveres tan ben portades que feien força goig de veure; premissa que, per altra banda, no va passar desapercebuda a algun brètol capaç de comprometre la dignitat i el *savoir faire* de tota una escala de gent tan ben avinguda. La *Merceditas*, davant la insistència dels veïns, es va tancar en banda: no va voler delatar l'autor material d'aquella "relliscada", d'aquell incòmode fet consumat, de ben segur, a escasos metres d'on celebràvem les reunions d'escala habitualment. Ella es defensava tot dient que "allò" només era el resultat d'un moment de debilitat; que fou de mutu acord ja que al seu dia les coses havien pres un caire, per una banda difícil de preveure i, per l'altra, gairebé impossible d'aturar. Mig plorosa i somicant va reconèixer que una vegada van posar fil a l'agulla, ningú (ni el que donava ni la que rebia) va poder fer marxa enrere; també afirmà que no volia desestabilitzar la relació quotidiana de cap de les nostres

famílies i que el *padre* Jerónimo ja havia intercedit davant qui calia per deslliurar-la de la gravíssima responsabilitat moral que es desprenia d'una acció tan deplorable... La seva mare, però, era l'antítesi personificada de la seva unigènita. Sistemàticament, el peculiar tarannà de l'Empar la portava a buscar culpables al preu que fos. Esdevenia la viva imatge del despit, de la ràbia contra tot allò que rebés l'atribut de mascle. L'olivarenca pretenia que com a mínim paguéssim entre tots els nous capítols d'unes *Follas novas* que, en el seu dia, tant i tant van engrescar-la. Semblava talment que, com a experiència pròpia, ja ho hagués esborrat de la seva memòria per sempre més... qui sap si en el fons pretenia que els altres seguíssim el seu reeixit exercici d'amnèsia!

Com a president d'escala, i sempre a nivell personal, vaig prendre'm la llibertat de convidar a la reunió l'Artur, un amic meu advocat i venedor d'esperances d'ase a terminis (que ve a ser el mateix). Una vegada vaig acabar l'exposició dels motius pels quals ens trobàvem allí, li vaig cedir la paraula, la qual cosa ell va aprofitar sense titubejar. Les grans línies mestres que va traçar convergien en un sol argument: calia fer una prova de paternitat a tots els varons que estiguessin vivint (o que haguessin viscut dins un període retrospectiu de cinc mesos a partir d'aquell precís moment) en aquell lloc i que es trobessin en qualsevol edat de les anomenades fèrtils. Com per a tot bon picaplets, per a ell era totalment necessari i just "carregar els neulers directament a algú", no corresponia fer pagar a tot un col·lectiu innocent les conseqüències d'un error de càlcul, d'una rauxa exacerbada o d'un forat inoportú. Tal i com estava previst, les primeres protestes no trigaren gaire a fer-se sentir. Era curiós que la bonior més aguda no provenia del sector dels mascles, com era de suposar, sinó de l'estol de dones que es trobaven allí reunides. El seu esperit maternal els podia fer arribar a capir que el seu marit els hagués "fet el salt" amb la "favassa" de la *Merceditas*, però no estaven disposades a tolerar que hom pogués incloure els seus fillets de l'ànima en la llista dels anomenats "fèrtils". Un segon aldarull no tan sorollós, però no per això menys espectacular, el van portar a terme un parell de nois que compartien pis i que juraren i perjuraren que la *Merceditas* era una "*bruja caprichosa que les daba repelús*". El Juan i el Robert van deixar clar que ells no pensaven sotmetre's a cap mena de prova, que la millor prova que podien oferir a qui els la sol·licités, era l'amplíssim estoc de perruques, maquillatges i essències vàries que l'un havia regalat a l'altre durant els quatre anys llargs de felicitat convivència. Per altra banda, jo, per pròpia i benintencionada iniciativa, havia pensat descarregar de la feixuga prova al veí del tercer tercera, un home força deficitari en paraules, bon jan, i que sempre semblava

baixar d'Arbeca. L'Artur va dir-me que ni pensar-ho, que manta vegades aquests són els pitjors i tant de bo poguéssim carregar el mort a aquest tanoca que ve de l'hort: més d'un tocaria el cel amb la mà si així ho féssim. Evidentment, una vegada més la innata barroeria de l'Artur, em podia haver tret de polleguera, però el fet que ell "tingui molta més lletra que no pas jo", m'obligà a fer un resignat silenci...

Als deu minuts escassos d'haver començat la reunió, les posicions estaven ja força ben definides. Per una banda hi havia els partidaris de pagar, a ulls clucs, els pistrincs que el jutge disposés durant aquell llarg període de 18 anys, mentre que per l'altra es podia constatar l'ànim guerrejador dels que estaven a favor de sotmetre a la prova de la paternitat a tot fill de mare. Sense necessitat de burxar gaire, entre els sorpresos veïns encara vam poder descobrir un tercer grup que podríem classificar de "no-alineats" que, tot i no fer gaire tabola, amb els seus vots podien haver estat decisius a l'hora de decidir prendre un determini assenyat. A la mitja dotzena justa d'argumentacions en un sentit o altre, en cada un dels tres grupets i per mèrits propis, ja s'havia erigit un portaveu. Bàsicament, d'entre els que pensaven que seria més ètic, i políticament correcte, fer-se càrrec d'aquesta "hipoteca" sense cap mena d'objeccions, hi trobarem l'Enric Cantallops (cognom que li esqueia a la perfecció, ja que la seva faceta de rimaire invitava, fins als més ben plantats, a fugir com esperitats en sentir-lo recitar algun dels seus horribles poemes). A la banda oposada dels que apostaven per la concòrdia i l'harmonia veïnal, hi havia la Teresa Serralabassa (la qual trenrava, amb escreix, aquell fastigós tòpic que les lletges són simpàtiques). La força moral de la Teresa va arrossegar la majoria de les dones a sumar-se a la iniciativa de votar a favor de muntar un embolic mèdic al costat mateix del vestíbul d'entrada a la finca; segons la Teresa, per tal d'impedir que hi pogués haver tràfic d'influències a l'hora de passar la prova, sols necessitàvem un petit paravent i instal·lar-lo davant mateix dels comptadors de l'electricitat i una llista retroactiva dels residents a l'escala els darrers sis mesos. També va proposar que fossin ella i un acolorit ventall de voluntàries (que minuts abans i d'una forma totalment espontània ja s'havien allistat al seu exèrcit d'improvisades infermeres), les encarregades de vetllar per la bona marxa del procés. Per primera vegada, en aquella nit, les aigües van començar a sortir de mare: un parell de *visques* localitzats i tres o quatre tímids *bravos*, em van fer cridar a l'ordre als allí congregats i recordar-los el funcionament democràtic en què s'ha de fonamentar tota reunió, per molt de patacada que sigui. Els vaig demanar una mica de serietat i de bones maneres, cosa que vaig fer extensible a la senyora Empar que li acabava d'estampar els cinc dits de la mà dreta a la galta de la seva filla *Merceditas*.



La noia acabava de manifestar, sorollosament, la seva més enèrgica protesta per la resolta determinació que havien pres el grup de dones comandades per la Teresa Serralabassa. Això no li féu gens de gràcia a la valenciana que va descarregar la seva *masclètà* particular contra la inabastable sensibilitat d'una dona embarassada. Al l'Enric Cantallops se li va travessar un decasíl·lab consonàntic i li va quedar de per vida, i davant de tot aquell auditori tan heterogeni, el sonet coix. Aquell lamentable succés va fer emmudir l'evident disbauxa i desconcert dels que restàvem allí congregats, a la recerca d'una salomònica pensada. Moments de tensió com aquells són els que poden marcar, per sempre més, un instant de la nostra vida; en l'argot fotogràfic això s'anomena un flaix. Estic segur que jo vaig ser l'única persona que, de manera fortuïta i del tot casual, va adonar-se del discret canvi en l'estructura facial que va tenir un dels trenta i escaig mascles que estàvem allí presents; s'hauria d'haver tingut un fetge d'oca per viure, sense immutar-se, com la portadora d'aquell ventre heroic (que només era seu en un cinquanta per cent i que cada dia que passava s'anava inflant més i més) era humiliada davant de tothom per la seva pròpia mare.

Aquella bufa personalíssima i fora de context va fer canviar radicalment el ritme de l'assemblea. La Teresa Serralabassa va emmudir de cop: no estava disposada a tolerar que la dignitat d'una dona fos grapejada per l'actitud autoritària i reaccionària d'una altra dona. Aleshores una sorda remor envaí l'aire. S'alçaren veus crítiques amb la solemne plantofada que havia rebut la noia; a recer del guirigall que s'havia format, en el temps de resar una Ave Maria, una aguda fuetada tallà l'aire: "Les xufles per a l'orxata: Amparín, ets una mala bèstia!"

Entre una cosa i l'altra, doncs, semblava ser que la responsabilitat última de decidir quin pegat posar a la ferida, hagués de recaure, accidentalment, sobre el grupet dels "no-alineats", que eren els que havien sospesat, amb un senderi més ponderat, els pros i contres d'una alternativa vàlida per a tothom. Tot i això, encara fou necessària una segona reunió per acabar de perfilar el tema. Com era de suposar, el sentit comú va imposar-se a la coïssor amb què va iniciar-se el procés.

**E**n l'actualitat, ens queden encara un parell d'anys per pagar "el mal cap" d'un honorable i discret veí. I no li dic honorable des del sarcasme ni la ironia més punyent, ans tot al contrari. Cal destacar que d'ençà que vam aprovar la mesura, en el compte corrent de la comunitat cada mes ens trobem amb una aportació anònima que iguala la quantitat que, en un principi, va fixar (i va posant al dia segons l'IPC anual) el pro-

pi jutge, la qual cosa ens autoritza a afirmar que devem ser l'única comunitat de propietaris del país que obté uns marges de beneficis que es poden xifrar en un cent per cent. Gràcies a la idea sorgida del grup dels "no-alineats", hem fet rendible el superàvit en forma de totxo, de patrimoni immobiliari. Tots els veïns gaudim d'un parell d'apartaments a Calella i una caseta prefabricada a Josa del Cadí, dels quals tots som usufructuaris en igualtat de condicions. Enguany, per exemple, m'ha tocat compartir la meua estada amb el Juan i el Robert per una banda, i el poeta Cantallops i llurs manies alexandrines per l'altra; posats a ser justos puc assegurar-vos que ni jo ni la meua família s'ha posat cap perruca dels primers, ni els espantosos versos del segon no ens ha escapat cap migdiada estival.

Del sorprenent afer que va tenir lloc ara fa setze anys n'hem extret un aprenentatge força interessant. Des d'aleshores, entre nosaltres, els principis més elementals de tolerància funcionen com un complex mecanisme greixat pels àngels salvats de la Contrareforma.

**A**vui, dia de la Mare de Déu d'agost, escric aquestes línies encara amb la pell tibant per la inclemència d'un sol tan nostrat que la gent noble, culta, lliure, desvetllada i feliç arribats de nord enllà, ha estat incapaç de comprar-ne una engruna i emportar-se'n tota la seva canicular mala bava. Abans d'entrar a casa, amb els específics i potingues per a nodrir la deshidratació de la meua delicada epidermis, m'he aturat a escoltar la tonada del "Coro de repatriados" de *Gigantes y cabezudos* que repetia la *Merceditas* (la senyora Mercè, per a la resta de veïns) que estava netejant les ditades de l'espill interior de l'ascensor. La sorpresa de veure'm allí davant d'ella palplantat i amb cara de pomes agres, l'ha fet emmudir de sobte. Tot i això la dona, lluny d'acovardir-se ni de mostrar cap mena de femenina torbació davant la meua inesperada presència, s'ha adreçat a mi amb una fatxanderia prou entenedora:

—¿Per què no pugem plegats a la sala de màquines de l'ascensor i t'escampo, jo mateixa, aquest repertori d'ungüents que t'ha venut el farmacèutic de la cantonada...? Tu, millor que ningú, ja saps que estic en disposició d'afirmar que hi tinc força traça, en aquesta mena d'empreses.

Així ho hem fet. Malgrat que sóc d'esquena ample, gairebé m'ha sobrat la meitat de la greixosa pomada. Amb tot, evitaré que me l'acabi d'escampar ella, tal i com pretén fer. Ara només em queda creuar els dits i pregar perquè l'atzar, la possibilitat i la matemàtica, no em facin una mala passada: veig francament complicat guanyar altra volta la confiança total de l'escala per tornar a començar de nou la història i malvendre'ns, com qui no vol la cosa, els tres apartaments...



Xirinacs a la plaça de Sant Jaume de Barcelona

## Lluís M. Xirinacs:

“La meva plantada a la plaça de Sant Jaume va tenir un gran ressò mediàtic”

*Lluís M. Xirinacs (1932) ha esdevingut una de les consciències crítiques de l'Església catalana i del nacionalisme català d'ençà del 1975, quan molts el vam conèixer arran de les seves insòlites —a l'època— vagues de fam davant de la presó Model de Barcelona per exigir la llibertat de tots els presos polítics antifrancistes. Va ser empresonat els anys 1972 i 1974-75. Posteriorment va promoure una altra iniciativa sense precedents, la Marxa de la Llibertat. Més tard va ser elegit senador popular, al marge dels partits polítics, en les primeres eleccions democràtiques celebrades després del franquisme. Ha recollit en llibres la seva experiència religiosa i política: Secularització i cristianisme (1969), Futur d'Església (1976), Vaga de fam per Catalunya (1977) i La Traïció dels*

*líders (1993, 1994, 1997), entre altres. Després de vint anys allunyat de la primera línia de la política, va sorprendre tothom amb una nova proposta insòlita: una plantada de 12 hores ininterrompudes a la plaça de Sant Jaume de Barcelona per exigir la independència dels Països Catalans, que va haver de suspendre pocs mesos després pel seu delicat estat de salut. En col·laboració amb l'escriptor i professor Lluís Busquets i Grabulosa va escriure l'any passat un altre llibre esplèndid: Plantem-nos! que recull el seu pensament sobre els temes més punyents que ens planteja la nostra societat. Mentrestant Xirinacs no s'atura, i ha iniciat un nou moviment de consciència cívica perquè els catalans reflexionem sobre quin ha de ser el nostre futur col·lectiu.*



**Molta gent et va començar a conèixer durant el franquisme, quan vas fer una sèrie de vagues davant de la presó Model demanant l'amnistia per als presos polítics. Després de 25 anys ¿quina valoració fas d'aquells fets i del que va representar l'Assemblea de Catalunya?**

—Amb la distància que donen aquests 25 anys, jo crec que l'Assemblea de Catalunya va ser un moviment meravellós, inaudit, irrepetible, sense precedents al món, ja que va durar set o vuit anys en la clandestinitat. Era una assemblea d'assemblees, com a mi m'agrada. Per exemple, hi havia l'Assemblea de les Terres de Ponent que tenia al darrere altres municipis. L'aspecte negatiu d'aquell moviment va ser el desig tan potent que van tenir de seguida els partits polítics per fer-se-la seva: Convergència, que encara no es coneixia amb aquest nom, el MSC, que esdevindria el PSC-PSOE, el PSUC, ara Iniciativa per Catalunya, etc. Com a reacció, uns quants vam crear el que es va

ven suport a la iniciativa però no es va acabar d'acceptar. Finalment, alguns partits van muntar l'Entesa dels Catalans, un nom inadequat perquè no representava la totalitat dels catalans, ja que no hi havia gent de dreta ni de centre ni d'extrema esquerra, només tres partits i prou: PSC, PSUC i ERC. En vista d'això molta gent em va demanar que em presentés per tal de defensar a Madrid els quatre punts de l'Assemblea de Catalunya: llibertats democràtiques, amnistia per a tots els presos polítics, restabliment de l'Estatut d'Autonomia del 1932 i exercici del dret a l'autodeterminació, cosa que no defensava ningú. Jo em vaig trobar catapultat per molta gent, però al Senat de Madrid no hi vaig poder fer res ja que una sola persona només pot fer actes testimonials. Hi ha gent que es burla del testimonialisme en política, cosa que jo no comparteixo perquè també és democràtic i a vegades pot ser útil. Al Senat vaig recollir moltes esmenes contra la Constitu-

## «Només és digne de la independència vida a les seves mans»

dir l'Assemblea dels no-alineats. Després els partits polítics se'n van aprofitar per a la seva cursa particular i no van voler que continués viva, a la qual cosa jo em vaig oposar. La van matar quan més viva era, després d'haver convocat un milió de persones en la famosa manifestació de l'11 de setembre del 1977. Aquesta és la crítica més forta que faig a la Transició catalana.

**Posteriorment vas ser elegit senador en les primeres eleccions democràtiques celebrades el 15 de juny del 1977. Explica'ns aquella experiència.**

—Allò va ser el resultat lamentable d'un procés que és llarg d'explicar. Jo vaig demanar que es fes una candidatura unitària de totes les forces catalanes mentre no tinguéssim l'Estatut, i no es va acceptar. Després vaig demanar que es presentés l'Assemblea de Catalunya, com una mena de Parlament de Catalunya previ a les eleccions, encapçalada pel president Tarradellas. Tampoc es va acceptar. Després vaig intentar que almenys es presentés una candidatura única al Senat. Vaig recollir 150 signatures de personalitats que dona-

ció, que no es van acceptar, i al final vaig ser dels pocs que va votar no a la Constitució.

**¿Quin record tens del teu pas pel Senat de Madrid?**

—El tema central d'aquells anys va ser el famós consens per a la redacció de la Constitució, els pactes de la Moncloa, etc. Jo sóc partidari dels consensos, em semblen necessaris, meravellosos, perquè en la vida no sempre l'oposició ha d'estar sistemàticament en contra del govern. Ara, a mi no m'agradava aquell consens perquè era entre feixistes i demòcrates, és a dir era un consens contra natura, per això va sorgir l'actual popurri. Jo estava a favor del consens a condició de passar pàgina, però que després continuéssim trobant-nos en Martín Villa, Samaranch, etc., que encara hi són ara... La llei electoral, els reglaments de les Corts i del Senat, l'elecció de la monarquia... tot ho van posar en un mateix sac (en van treure, però, el dret a l'autodeterminació i mai més han tornat a parlar de nacionalitats sinó de comunitats autònomes...), de manera que o votaves la Constitució o tornaves al franquisme. Ens van fer xantatge.

**Després has estat molt crític amb tota la classe política catalana com ho demostren els teus tres llibres sobre 'La traïció dels líders'.**

—Sí, però han sortit gairebé vint anys després d'aquella Transició. Els nostres polítics coneixen perfectament la història dels països occidentals i sabien que si es posaven en la graella de sortida a les primeres eleccions generals ja ningú no els en trauria mai més. És a dir, que els que entraven primer s'hi quedarien per sempre, i, a fi de no quedar marginats, es van vendre l'ànima i el país per uns escons. Ho sento però jo penso així. Són coses molt fortes. Gregorio Morán, que és un gran periodista i ha escrit diversos llibres sobre la Transició, diu que "és més trist ser fill de la Transició que del franquisme" perquè almenys el franquisme estava condemnat internacionalment, en canvi ser fill de la Transició és no saber res perquè s'ha tapat tot. No se'n parla gens. Ell diu una cosa molt forta: es van reunir a Toledo, no sé si l'any

de deixar de mantenir el romanticisme de la Transició, perquè havien canviat les circumstàncies. Havíem de donar resposta a un model de societat que és comú a Occident, amb uns dèficits de participació i de veritable democràcia que fa que, per exemple, cada vegada voti menys gent. Això requeria nous plantejaments, per això em vaig dedicar deu anys a estudiar economia i deu anys més a estudiar filosofia i fer experiments socials. Tot això mentre preparava una *reentré* seriosa, amb cara i ulls.

**I això et va dur, l'u de gener del 2000, a iniciar una plantada a la plaça de Sant Jaume de Barcelona per demanar la independència dels Països Catalans, que vas haver d'abandonar per motius de salut. ¿Quina resposta va tenir aquella plantada?**

—La vaig iniciar per tocar el cor dels amics, no dels enemics. De repercussió en va tenir molta per-

## dència aquell que agafa la seva i es posa a caminar»

1980, 81 o 82, tots els principals protagonistes, Suárez, Carrillo, González, Fraga... i van fer un pacte per no explicar la Transició a fons sinó una versió edulcorada, que és la que es ven. Jo crec que d'ençà del franquisme és evident que hem millorat molt des del punt de vista dels drets individuals i socials. Tots, en general, vivim millor i tenim més equipaments als nostres barris i pobles, però des del punt de vista del dret nacional estem igual que durant el franquisme malgrat les autonomies, perquè els drets de les nacions es troben en l'autodeterminació, i els nostres polítics s'han acontentat amb algunes competències, però segueixen sent tutelats des de Madrid i sense una sobirania veritable.

**Després d'aquesta etapa de forta presència als mitjans de comunicació vas desaparèixer de l'escena política gairebé vint anys...**

—Em vaig trobar amb un condicionant molt fort i és que després del fracàs del BEAN ens vam quedar endeutats, i jo em vaig veure pobre com una rata, i és clar vaig haver de treballar per guanyar-me la vida. A més, em va semblar que havia

què el primer dia que em vaig plantar ja va sortir al Telenotícies de TV3, cosa que és un èxit. Després va venir un gran boom mediàtic, sobretot les dues primeres setmanes, que en van parlar molt els diaris comarcals i els periodistes joves. Algun diari es va apressar a voler ridiculitzar l'acció, però ho van haver de deixar de seguida a causa del ressò mediàtic que va tenir aquesta proposta tan original. A més, vaig parlar en el programa de l'Antoni Bassas i en el de Josep Puigbó al Canal 33. Jo m'adreçava a la gent més sensibilitzada, i a partir d'aquí va venir una veritable allau d'adhesions a la campanya "Plantem-nos" que en aquests moments arriben a les dotze mil. Mira, aquí tinc l'agenda d'aquells dies i pots veure que, per exemple, el dimarts 28 de març, que va ser un dia fred i plujós, vaig rebre la visita de més de cent persones o grups... Va passar molta gent i em vaig cansar molt. També vaig poder copsar un fet amb el qual no comptava: em venien a veure cada dia gent que viu sola a casa seva, sense ningú que els atengui ni els escolti, i que són uns malalts obsessius, són gent en el fons molt maca però que estan espatlats, són víctimes d'aquesta societat tan



insolidària que hem construït. Són gent que no tenen sortida. Hi ha molta gent espatllada. Em va resultar més difícil de suportar això que no pas les inclemències del temps o la indiferència d'alguns polítics.

**Ara vivim uns moments de desànim col·lectiu com ho palesa, posem per cas, l'article de Salvador Cardús sobre la campanya dels CAT a les matricules dels cotxes. Els polítics ja no ens fan vibrar. Sembla com si tots plegats estiguéssim 'cremats' i necessitéssim algun revulsiu. En Joan Solà ho explicava molt bé en un article a l'Avui del 2 de novembre, 'Resituem-nos': Davant de l'ofensiva espanyolista del PP ens hem de tornar a unir, organitzar i plantar-los cara...**

—Jo proposo dues coses: una, que les entitats de tot tipus s'ajuntin per formar un moviment fort que, a l'igual que l'Assemblea de Catalunya tinguin uns punts en comú. Això ja es va començar a fer en la darrera manifestació de l'11 de setembre organitzada per una sèrie d'entitats cíviques. Jo vaig assistir a una trobada a l'Aula Magna de la Universitat amb més de 70 entitats. Em vaig adreçar als assistents per dir-los que calia crear aquest moviment. La segona cosa que proposo és la creació d'assemblees construïdes per poques persones que es van agrupant en altres de més grans, en pobles, comarques, i fins i tot en els Països Catalans. Són aquesta gent que ha de demanar als polítics allò que creguin convenient. Els polítics han d'escoltar el poble. Això, d'altra banda, és una cosa que s'està fent arreu del món i que se'n diu participació democràtica. La Fundació Jaume Bofill, per exemple, en té molts estudis. Ara el poble està adormit i sembla que només l'interessi el consumisme, però la naturalesa humana té coses estranyes, ja que la gent tendeix a no conformar-se mai amb el que té. Els joves, per exemple, sempre han protestat. El que volem és que aquesta energia potencial no serveixi per destruir sinó per construir una cosa més avançada socialment. En

resum, la nostra proposta vol recollir en part l'experiència de l'Assemblea de Catalunya i arreglar els greuges de la Transició com ara l'accés del poble al poder polític i econòmic, el dret a l'autodeterminació, etc., però, a més, recollir altres elements nous que són mundialment interessants i que no són només propis d'aquí.

**Tenint en compte la nostra situació col·lectiva ¿encara et sents optimista per continuar treballant pel país?**

—Si m'he posat a impulsar la campanya "Plantem-nos" és perquè he notat un pessimisme generalitzat —fins i tot entre molts polítics— i perquè considero que el país va malament. A mi no m'agrada ser al capdavant d'aquest moviment. La gent potser no s'ho creurà però la prova és que m'he passat vint anys callat. Per altra banda ja sabem que hi ha gent de tota mena, n'hi ha que em critiquen el que ells diuen afany de protagonisme, altres em critiquen perquè he estat vint anys sense fer res. En fi... Una altra cosa que voldria dir és que a mi la política anticatalana del PP no m'espanta perquè abans, quan el PSOE tenia majoria absoluta, feia el mateix que fa ara el PP, el que passa és que com que eren socialistes tothom els ho perdonava. I voldria afegir-hi que ja n'hi ha prou de moure'ns a la contra. Una gent que es mou per reacció no és digna de merèixer la independència. Només és digne de la independència aquell que agafa la seva vida a les seves mans i es posa a caminar i fa el que ell vol, no el contrari del que volen els altres, això és propi dels adolescents. No podem ser pessimistes perquè els altres podran amb tu només el que tu vulguis que puguin amb tu. Poden amb tu si tu vols. S'hi ha d'oposar resistència. Nosaltres estem iniciant un nou moviment que volem que es desenvolupi lentament però que arribi lluny i obtingui la resposta del poble.

JOSEP RAMON RECORDÀ  
*Barcelona, novembre del 2000*

Llorenç Sagalés Cisquella

# HILDEGARDA DE BINGEN

## UN PENSAMENT SIMFÒNIC



La Trinitat en la seva íntegra Unitat  
(*Scivias*, Visió 2a, segona part)



## 1. PRELUDI:

### EL RENAIXEMENT DEL S. XII

**E**l segle XII ha estat considerat sovint com el testimoni d'un profund renaixement de les arts i del pensament, en el sentit d'una eclosió cultural que prové en bona part de l'excel·lent desplegament intel·lectual, filosòfic i estètic de les arts monàstiques d'aquesta època. L'aportació simultània d'una renovació teològica, d'una economia pròspera i de profundes innovacions socials, influí decisivament la vida dels monestirs i dona el context de la sorprenent producció literària, científica i musical d'una monja renana de la tradició benedictina com Hildegarda de Bingen (1098-1179).

### CARISMA PROFÈTIC

**A**questa dona singular va néixer el 1098 l'any de la fundació del Cister, a Bermersheim, a prop d'Alzei, al Hesse renan. Als vuit anys va ser confiada a la comunitat femenina que depenia del monestir mixte benedictí de Disibodenberg, i va tenir la sort que l'abadessa Jutta s'encarregués de la seva instrucció fins als quinze anys, quan prengué el vel. Amb Jutta, Hildegarda aprengué a llegir, a escriure i fou iniciada en el cant, en els textos bíblics i litúrgics i en la regla de Sant Benet. Però ja des de ben petita, als tres anys, començà a experimentar freqüents visions naturals i sobrenaturals que, davant l'estupefacció i el desconcert que provocaren en el seu petit entorn, mantingué en un discret silenci (*Vita sanctae Hildegardis* II, 1, 16; *Scivias*, prefaci).

Hildegarda és una visionària per naturalesa, i aquesta serà una de les claus de la seva espiritualitat: la compenetració recíproca entre la visió profètica i la mística. Però una visió profètica entesa no com "extàtica", no com una sortida de si, sinó com a servei; i una mística essencial, és a dir, centrada en l'amor. I ambdues, visió profètica i mística, alimentades i orientades vers una missió eclesial.

Però és només a partir dels 43 anys, vers 1141, ja abadessa, després de llargs dubtes, temors i consultes, quan rep la irresistible crida de Déu de desvelar el contingut profètic de les seves visions interiors: "Anuncia, doncs, i escriu" (*Scivias*, prefaci). I Hildegarda, monja obedient, predica, viatja i escriu sense parar fins a la seva mort, als 81 anys. Escriu obres visionàries com la trilogia teològica (el *Scivias*, el *Liber Vitae Meritorum*, i el *Liber Divinorum Operum*); redacta una extensa i inspirada correspondència (més de 300 cartes a un personal civil i eclesiàstic molt variat); un ampli repertori musical d'antífones, responsoris i himnes, 77 càntics i un melodrama, l'*Ordo virtutum*; un reguitzell d'escrius menors (hagiografies, comentaris als evangelis i a la regla benedictina...); i deixarà també diversos tractats de medicina i de ciències natu-

ral, així com una estranya llengua artificial, anomenada *Lingua ignota*, amb la qual escriu alguns poemes.

### RESPOSTA I FECUNDITAT

**P**erò el misteri de l'exhuberant creativitat de la "Sibil·la del Rhin" no és històric, científic, ni estètic, ni tan sols teològic (en el sentit reductiu d'una teologia "asseguda"), sinó radicalment religiós, és a dir, misteri de teologia "agenollada", orant. La iniciativa ve de dalt, i ella és una simple oïdora de la Paraula divina que es limita a acollir i a transmetre allò que escolta en el silenci de la pregària interior. Hildegarda és "mare i esposa de l'Anyell" (*Ep.* LII, carta a H. de 1170 dels clergues de Kircheim unter Teck), un bell joc de resposta i fecunditat. La seva fecunditat en escrits, visions profètiques i accions eclesials (*mare*), és la simple manifestació de la resposta (*esposa*) que balbuja en la seva entrega confiada (per plena d'experiència) a l'amor de Déu. Car ningú és arrabassat pel misteri, ni rep uns dons carismàtics, sense sortir de l'encontre amb Déu amb una missió.

Hildegarda s'escapa de les classificacions convencionals i no es deixa reduir a un pensament o principi unívoc: com Maria, ella és un procés en evolució, des de l'esposa-verge fins a la mare de l'Església, des de la persona que respon fins al principi originari o fecund dels seus fills. Per això, malgrat que la tendència a teoritzar dels varons ha tractat de congelar aquest corrent fluid d'Hildegarda en un principi rígido, tots els intents moderns per trobar en ella un "principi fonamental" integrador, d'on es poguessin derivar tots els seus aspectes essencials, estan condemnats al fracàs.

### PERSPECTIVA MUSICAL

**H**ildegarda és un esperit musical que pensa sintèticament i inclou el món en una totalitat religiosa on la bellesa és infinitament més ampla que per als moderns. Aquesta visió unitària és la característica de l'època i abraça esperits tan contraposats com Bernat de Claraval i Siger de St. Denis, els ideals estètics dels quals, per cert, són diametralment oposats. Tots ells són membres d'una mateixa i idèntica família espiritual, com ho delata amb claredat el seu mancomunitat front contra la nova filosofia profana, defensant la seva cosmovisió sacral sense fisures. Però la singularitat d'Hildegarda és que, quan en les seves visions contempla com s'encarnen en grans símbols les veritats, actituds i obres divines, rep alhora el sentit de les relacions entre ella, el món i el més enllà, recollint l'antiga analogia entre la *musica mundana* i la *musica humana*: com li agrada dir sovint a Hildegarda, "el món és música" (*Ep.* XLVII) i "l'ànima és una simfonia" (*LVM*, editat a J.-B. PITRA, p.

171, 59). Movent-se a "l'ombra de la llum vivent" (carta al monjo Gibert de Gembloux, 1175, editada a J.-B. PITRA, 334), la "Profetessa Teutònica" es mou melòdicament —però no sense contrapunts— del "macrocosmos" que és la creació, pel "microcosmos" que és l'home, vers el "Transcosmos" que és Déu (carta *De modo visionis suae*).

## CONTRAPUNTS

**D**os d'aquests contrapunts són imprescindibles per percebre i aprendre a escoltar l'harmonia d'altíssima tensió d'una obra tan polièdrica. El primer és que la sacralitat monista que es desprèn d'aquesta visió unitària d'Hildegarda, i que tant l'acosta a la teologia simbòlica dels Victorins, no deixa de posseir, malgrat les aparences, una especial sensibilitat per al descobriment del món, típica de l'escola de Chartres. Per a Hildegarda, com per a Hug de Sant Víctor, la bellesa visible és imatge (*símbol*) de l'invisible, de manera que Déu ens crida a si per mitjà de la bellesa del món, i tot s'esdevé com si la llum de la gràcia fos el medi que habilita els sentits espirituals per a la comprensió de l'harmonia universal de l'amor. Però això no impedeix a Hildegarda —al contrari, l'estimula— el gaudi per les "subtilitats" de la naturalesa, per investigar i analitzar el misteri arcà que s'amaga darrere l'organisme viu de la natura. Ella busca la "santa racionalitat", les "raons místiques", la "ciència de la veritat" de les coses petites (contínuament al *LDO*). Amb raó, doncs, s'han assenyalat les interdependències d'Hildegarda amb un chartrià com Bernat Silvestris, i no és estrany que un altre alumne avantatjat —i després bisbe— de Chartres, Joan de Salisbury, contemporani d'Hildegarda, contemplés aquesta com "recomanable i venerable" (*Acta*, PL 197 28bc).

El segon contrapunt és que l'evidència objectiva de la veritat cristiana que bateja en l'esperit patristic d'Hildegarda, va acompanyada sempre d'una dimensió subjectiva "experiencial" (que ja és medieval) perfectament integrada. La seva és una iniciació en la visió divina a través de la saviesa que saboreja. Saviesa que, quant a veritat tastada per l'experiència, esdevé el centre natural de la seva teologia monàstica. És el desvetllament del món de la interioritat, del subjectivisme i de la consciència del jo (tan bellament equilibrat a Anselm o als cistercencs), però, com aquests, encara submergit en la imatge antiga del món. S'endevina que quan el criteri de l'evidència subjectiva de la fe sigui tret del context de la vida claustral i contemplativa, i col·locat en la freda atmosfera racional de l'"escola" i de les seves "distincions", no podrà resistir gaire temps. Així, Pere Abelard, "el primer home modern" (Chenu), ja contemplarà en aquests anys la cognoscibilitat de l'estat de gràcia amb una visió psi-

cològica: la pròpia consciència ens diu si som servents o fills. Hildegarda, en canvi, encara que no rebutja absolutament aquesta certesa —com sí que ho fa sant Bernat—, sí que admet signes indirectes. Però això no li impedeix desplegar una teologia femenina (gens feminista, per cert) de l'experiència plena de matisos personals. La seva grandesa està a mesurar i recolzar la certesa de les seves visions en la *discretio* objectiva de l'autoritat de l'Església, en la veritat transmesa per tota la tradició. La crítica més aguda de l'experiència cristiana l'han feta precisament aquells que han realitzat l'experiència més profunda.

## 2. FORMA, ESTIL, RITME:

### FORMA

**U**n esperit musical com el d'Hildegarda només pot ser interpretat també musicalment. Per això ens hi aproximarem a través de tres idees estètiques: la forma, l'estil i el ritme. Ens preguntem en primer lloc per l'específica "missió" o carisma teològic d'Hildegarda, a fi de percebre millor si ha sabut, i com, copsar a la seva vida i a la seva obra la "forma" central de la revelació, la figura del Crist. El pensament i l'obra d'Hildegarda, gaudeixin o no de bellesa, ¿estan tocades en el seu centre per la glòria de Déu? Si la glòria de Déu es manifesta en la Creu, si la forma del Crist es revela ocultant-se en la mort en Creu d'un condemnat informe, ¿participa Hildegarda d'aquesta paradoxa d'exposició-encobriment? Perquè si és així, aleshores la seva missió o carisma es pot considerar com una mena de "forma" interna d'una teologia, lliurada i infosa per la revelació viva.

Ens aproximem, doncs, al centre de la missió d'Hildegarda a través d'un aspecte d'estètica musical, la forma d'una vocació personal que irromp directament en el seu esperit i en el seu cor des del Déu que es revela per mediació de l'Església. ¿Quina forma pren en ella la imitació de la Forma inimitable del Crist? "*Oh pulcherrima forma!*" (*Symphonia*, p. 98 de l'edició catalana).

En darrer terme, per tant, no ens preguntem per la forma externa del pensar d'Hildegarda, sinó per la interna, quan és irradiació activa-passiva de la glòria de Déu a partir de la forma primera de la revelació. És clar que aquesta forma primera només ens és assequible per mitjà de les formes secundàries, a través de paraules, conceptes i esquemes. Però mitjançant el secundari intentem fer present el primari.

Hem de començar recollint el ja dit al preludi sobre el carisma profètic d'Hildegarda i contemplar com s'ha entès a si ella mateixa, en especial en la relació entre la profecia i la mística. De fet, Hildegarda es defineix sovint en els seus escrits com una "paupercula forma", una "pobra i petita figura" (*Explanatio*



*regulae Benedicti*, PL 197 1055A), que “no sap res de les lletres humanes”. No es tracta només d’un lloc comú o d’un recurs retòric. Hildegarda no menteix quan reconeix la seva escassa o nul·la instrucció acadèmica en les arts del *trivium* i del *quadrivium*, així com de no haver estudiat a fons la sintaxi llatina. Però justament això, amb el rerefons d’inferioritat de la condició femenina dominant a l’època per “la lleugeresa i feblesa pròpia de les dones” (*LVM* IV, 28), posa més de relleu la “gràcia” de les visions rebudes per Hildegarda, i rebudes no precisament en tedesco sinó en llatí. Quan més feble és ella, més forta esdevé gràcies al Crist, que li ha concedit aquestes revelacions sense cap mèrit per la seva part. Les seves visions no es produeixen en un estat d’“èxtasi”, de sortida de si, o de “raptus” (com és freqüent en els místics, per exemple, en la seva contemporània Elisabet de Schönau), ni interessen només a la seva ànima, sinó que són ensenyaments rebuts per a tota la comunitat, que ella, dotada del do de profecia, té el deure de divulgar (carta de 1175 a Gibert de Gembloux, *Ep.* CIII, r.).

La particularitat de l’experiència mística d’Hildegarda és que les visions que rep com a do per “l’ombra de la llum divina” no l’allunyen de la realitat sensible, ni estan limitades en el temps, sinó que són una realitat que acompanya contínuament l’ànima d’aquesta hipersensible monja; i que la condueixen a percebre de forma cada cop més clara la unitat de totes les parts del cosmos, la “simpatia” de totes les coses (un tema estoic clàssic), sense cap aparatositat extàtica. Ella ho sent, ho veu i ho comprèn tot, de nit i de dia, de forma plenament conscient. Per això, l’absència de fenòmens i manifestacions psicossomàtiques, freqüents en alguns místics, no hauria de portar als comentaristes espirituals a excloure la naturalesa mística de les revelacions d’Hildegarda. Més aviat, condueix a la nostra autora a conformar-la plenament als ideals místics d’equilibri i moderació que representa la millor tradició benedictina. Per a Hildegarda, la regla de Sant Benet és el “centre d’una roda” (roda que és la mateixa potència de Déu), que es troba “no massa alt ni massa baix” (*Explanatio R.B.*, PL 197 1055B). És el sobri ideal clàssic de la *discretio* (mesura, equilibri), no massa lluny del “just terme mig” aristotèlic que tan bé recollirà Tomàs d’Aquino al s. XIII. La *discretio* és una virtut personificada, que Hildegarda descriu al *Scivias* III, 6, 34 com “la que criba destrament totes les coses: guarda allò que ha de ser guardat i extirpa allò que ha de ser extirpat, com del blat és separat el joll”.

La *discretio* d’aquesta “pobra i petita figura” d’Hildegarda ens dona ja la clau de la seva forma interna. El decisiu d’aquesta, contra l’esperat, no es troba en el simbolisme exhuberant de les seves visions particulars, sinó que es revela ocultant-se en les limitacions de la seva condició femenina, en la sobrietat discreta de la seva posició espiritual equilibrada, i recolzant la

seva mística essencial en la prosa monòtona de les seves profecies. De manera que la *resposta* i l’entrega d’Hildegarda al bes que ha rebut de Déu no és *èxtasi*, ni ebri entusiasme o èxode o renec de la pròpia realitat creada per viure refugiada en Déu més enllà d’ella mateixa; la *resposta* i el *fruit* d’Hildegarda és abans de tot adoració de la santedat infinita de Déu present en la seva ànima, i en aquesta adoració està implícit, callat, l’*amén* de la plena disponibilitat i possessió, l’*èxtasi* del servei (i això és la “missió”), no de l’ebrietat, que s’ha oblidat de si.

Per això, qui busqui el misteri d’Hildegarda, la seva *forma*, la seva *bellesa*, no la trobarà en la riquesa barroca de les seves imatges visionàries tan seductores, ni tan sols en els bells punts de fuga de les seves reeixides composicions musicals o poètiques. Més aviat la intuirà en la “música” dels seus fracassos i en les seves renúncies, en les seves petites morts de cada dia. Dues són ben representatives. La primera és la pèrdua de la companyia de la seva fidel amiga i secretària Richardis, que, contra la voluntat d’Hildegarda, és elegida abadessa el 1151 en un monestir de Bassum, Saxònia, a la diòcesi de Bremen. Només després de llargs planys, Hildegarda anirà assumint plena de dolor la marxa de Richardis (i la seva germana Adelaida), l’absència del seu consol afectiu i del seu bon consell (*Ep.* IX i X amb les resp.), i la seva prematura mort el 1152.

La segona renúncia que il·lumina la bellesa interna d’Hildegarda està relacionada amb un conflicte amb l’església particular de Magúncia que, encara que enfosquí els darrers anys de la seva vida, va permetre que Hildegarda ens deixés unes pàgines admirables sobre la música. Vet aquí la història. Un home excomunicat va morir i va ser enterrat al monestir de Bingen, sota la direcció d’un capellà i havent-se reconciliat amb l’Església abans de morir. Però uns dies després, els prelats de l’arquebisbat de Magúncia (del qual depenia Bingen), mal informats, van ordenar retirar-lo del cementiri com si no hagués rebut els sagraments. Hildegarda, no sense temor i tremolor, s’hi negà, assumint el menyspreu i el descrèdit consegüents. Ja fos per un malentès, ja per obstinació dels prelats, el monestir de Bingen que s’havia negat a obeir als homes abans que a Déu, fou posat en entredit, és a dir, que durant molt de temps no s’hi pogué celebrar l’eucaristia, i els salms i els himnes de la jornada no es pogueren cantar i només fou possible balbucejar-los com un murmurí. Dura clàusula per a Hildegarda, per a qui la música era un element vital, sobretot per a la vida comunitària i com expressió de pietat. Però gràcies a aquesta desolació que sofrí, ens ha arribat, a través de la seva carta als prelats de Magúncia (*Ep.* XLVII), un dels elogis de la música més bells de l’edat mitjana.

## ESTIL

**S'**endevina ja la peculiaritat de l'estil teològic d'Hildegarda. Perquè la seva veritable estètica cristiana no comença amb la bellesa de les seves visions ni amb la riquesa desconcertant d'estils mundans que emprà (prosa i poesia, retòrica i dialèctica, diàleg i lírica, tendresa i provocació); sinó que comença amb la disponibilitat davant de Déu d'aquesta nena que oculta amb pudor el regal rebut fins a escoltar obedientment el permís-manament a comunicar-ho a l'Església. La seva bellesa continua i es desplega sobretot en el llarg camí de conversió a partir dels 40 anys, quan es va separant de l'esteticisme latent de les seves primeres obres; un camí en el qual Hildegarda arriba a abadessa i es va convertint a la creu nua, afrontant el risc anímic de les petiteses —despullades de tota bellesa— de la predicació i de la cura d'ànimes. Perquè a mesura que Hildegarda es descobreix, manifestant les seves visions, s'oculta paradoxalment a la vulgar curiositat i s'endinsa en el misteri. Aleshores és quan va apareixent el seu "estil" teològic: en la unitat amb què conviuen en ella tant l'actitud de fe i l'actitud del saber, com la de l'objectivitat i el respecte. La seva no és una teologia "afectiva" (com ho seran els escrits espirituals femenins del s. XIII), sinó una teologia orant de to patristic i fecunda per a la pregària, és a dir, engendradora d'oració. En aquest sentit, el seu estil s'emmarca en l'atmosfera agustiniano-anselmiana: és fe que cerca enteniment. I Déu és sempre per a ella, àdhuc com a trobat, molt més el buscat, car amb la claredat creix també el misteri.

## RITME

**L**es encantadores il·lustracions i miniatures d'alguns manuscrits d'Hildegarda que a principis del s. XIII realitzaran els monjos de Lucca, no reflecteixen encara el bell misteri d'Hildegarda. Aquest va apareixent, més aviat, en la mesura i en el "ritme" de la seva experiència íntima, que es vessa fins als límits de la manca de pudor (són decisives aquí les seves cartes, sens dubte); i, això no obstant, està configurada per la "forma" inquebrantable del ministeri i de la humiliació que sofreix en la seva missió eclesial. El "ritme" teològic d'Hildegarda és de renúncia i conversió, de mort i vida; però —vet aquí la seva particularitat— no és un ritme dramàtic en la superfície sinó de "discreció" en la profunditat, un ritme d'equilibri benedictí, de "raó mística" (com assenyalen repetidament els interludis de la 2a visió de la 1a part del *LDO*). El ritme intern d'Hildegarda és monàstic, és a dir, comunitari, dialògic. Ella pregunta, interpel·la, predica, respon, escolta, dubta, intercedeix, es posa en lloc de Déu i de la fràgil criatura, representant diversos i simultanis papers. És el ritme connatural de la pregària litúrgica i contemplativa, on el drama, més que ab-

sent, ja només és essencial: "per l'exaltació es baixa i per la humilitat es puja" (Regla Benedictina 7, 7). Però sempre en la idea clàssica de la "justa mesura" (*LDO* IV, 17), com en la simfonia de "l'ànima i el cos" (*LDO* IV, 22), d'una ponderació tan exquisida que preludia el tractament que en farà l'Aquinate: "L'ànima baixa a la carn i li permet de divertir-se amb alguna obra, com la mare fa riure el fill que plora" (*LDO* IV, 24).

Fins i tot la teodramàtica de llum/tenebres de *LDO* IV, 13-14, no perd, enmig del seu "combat", "guerra oberta", "lluita", "dolor" i "confusió", la seva harmonia (circular): "Totes les situacions responen a mesures preestablertes, per tal que el centre de la roda del firmament pugui girar adequadament" (*LDO* IV, 14).

Les metàfores d'Hildegarda són fàcils d'interpretar quan són extretes de la Bíblia (p. e., del *Càntic dels Càntics* o de l'*Apocalipsi*), però amb prou feines intel·ligibles quan són originals. En aquests casos no cal intentar la dissecció d'imatges que volen expressar l'inefable, i és millor deixar-se endur per la bellesa de les paraules, per la musicalitat dels versos, per aquest estil alhora sec i dolç, enèrgic i tendre, fosc i resplendent d'Hildegarda. La "insatisfacció" no formal sinó de fons que engendra progressivament en l'oient la seva imatgeria desbordant i delirant, és part essencial del seu missatge. Car el fracàs en l'insensat intent d'expressar la riquesa de l'inexpressable, no fa més que palesar l'abisme del misteri intuït. Com al mostrar la veritable forma divina en la figura del pobre: "Encara que Déu permet que el ric posseeixi riqueses i pugui mantenir al pobre, amb tot, allò que Déu estima és la figura del pobre, que és la seva pròpia imatge, fet de la mateixa forma divina" (*Ep.* XLVII).

En el fons, el ritme íntim d'Hildegarda s'haurà de buscar també en un dels grans temes del món antic que ja va entrar durant la patristica gairebé intacte en el cristianisme: el tema de la sortida i del retorn de la creatura *de i a* Déu, un tema que domina la sistemàtica teològica des d'*Els Principis*, d'Orígens, fins a la *Summa* de Tomàs, que el Crist de sant Joan (Jo 16, 28) el compendia en si mateix, i que és tan formal que sembla abarcar conjuntament i sense prejudicis allò cristià i allò no cristià. El drama espiritual d'Hildegarda, *Ordo Virtutum*, que mostra com l'ànima creada per Déu és arrossegada al pecat pel diable i torna finalment al bon camí, auxiliada per les virtuts, és un dibuix privilegiat d'aquest ritme del cor (sístole i diàstole).

## 3. POLIFONIA A QUATRE VEUS

**S'**acostumen a dividir les obres d'Hildegarda en visionàries i no visionàries. Les primeres vindrien delimitades perquè el seu tema principal és l'objecte d'una visió, mentre que a les segones el tema central quedaria circumscribit a la mentalitat per-



sonal de l'autora. Però aquest criteri fragmenta i traïx la perspectiva musical d'Hildegarda. La unitat (no homogeneïtat) d'una obra tan polièdrica es percep millor contemplant-la no com una homofonia profètico-mística que colorejaria i es desplegueria en altres sons més o menys complementaris o divergents (ciències, poesies i música). Sinó com una polifonia a quatre veus (que nosaltres agruparem de dos en dos), que canten simultàniament una mateixa "forma", amb idèntics "estil" i "ritme", si bé amb una rica varietat tonal i instrumental. Per això descriurem aquestes quatre veus en l'ordre invers de l'acostumat (música, poesia, ciències, mística), car, encara que tant dóna per al resultat final per on es comenci, tindrà la virtut de seguir l'enregistrament no cronològic sinó espiritual.

#### MÚSICA I POESIA

**A**l'època d'Hildegarda, l'obra poètica i l'obra musical van sempre indissolublement unides i no es poden separar l'una de l'altra. Ella compon poemes per a les seves monges de Bingen i els musics. Els tenim recopilats en el manuscrit *Symphonia harmoniae caelestium revelationum*. En el món medieval, la música era considerada una de les arts, la qual alliberava l'ànima dels vincles que la lligaven al cos. Practicant aquest art, doncs, hom podia retrobar l'esperit que Adam va perdre pel pecat. Per a Hildegarda (*Scivias*, i a la carta *Ad praelatos Moguntinenses*), la música és una reminiscència parcialment ferida d'una condició primitiva perduda des de l'expulsió del Paradís (cfr. l'explicació del Dant a la *Divina Comèdia*, Paradís 26, 139-142; però tampoc estem lluny d'algunes meditacions del compositor Karlheinz Stockhausen). Per això, Hildegarda està convençuda que el gran projecte de salvació de Déu passa a través de la música. La llum, el vent i la música són tres temes permanents d'Hildegarda. Per a ella, "el món és música, la manifestació sonora i física de la glòria del cosmos i de l'harmonia que conté" (*Ep.* XLVII). Després del pecat d'Adam, el món va perdre la música i fins a Maria no tornà a ressonar el cant i la simfonia d'instruments. Llavors l'ànima humana va ser conformada de nou a la figura del Crist, a la seva pròpia naturalesa creada: "L'ànima és una simfonia" (*Anima hominis symphoniam in se habet et symphonizans est*, *LVM*, a PITRA 171, 59).

La música d'Hildegarda està pensada per a afegir un escreix de contemplació a la litúrgia. Són 77 composicions formades de responsoris, antífones, himnes, seqüències i un al·leluia, on Hildegarda canta a Déu Trinitat, Maria, els àngels i els sants. Un melodrama ja citat, l'*Ordo Virtutum*, completa l'obra musical hildegardiana: és una peça de teatre religiós destinada a l'edificació de les monges, però tot el seu tema i argument es troba ja a la 13a visió del *Scivias*, plena

de talent musical. Com en una mena d'òpera, actuen, personificats, les virtuts, el diable, l'ànima fidel a la que aquest intenta corrompre, la Humilitat i la Caritat que la defensen, la dolça Victòria que venç a la serp. Hildegarda percep en tots els dominis de l'ésser els sons melodiosos més íntims, que no són més que el ressò de l'acord de les tres Persones divines. Tota la creació és una simfonia de l'Esperit Sant, que és joia i cant. I Hildegarda percep aquests acords i els canta al si de la "forma esplèndida i singular" (*Symphoniae*, 44, antífona de la consagració d'una església; mots en *lingua ignota*) de l'Església: "Has estat ungida (l'Església) / en la música de les altures, oh gemma resplendent" (*idem*). Ressonen aquí els temes del *Conflicte de les Virtuts i els Vicis*, d'Ambrós Autpertus.

Però més important per a la perspectiva musical de la resta de l'obra d'Hildegarda és que tota la seva obra musical se'ns lliura en la línia del cant pla. És una música meditativa que, inclòs en els moments d'èxtasi, manté un control serè que condueix a qui la canta, més vers el desenvolupament de la vida interior (*conformar-se* a Crist) que vers sensacions musicals noves, sorprenents o ocasionals. La bella seqüència de Sant Maximi, "*Columba aspexit*", és un exemple perfecte. Com tota la seva obra teològica, la música d'Hildegarda pren la forma d'una declamació lenta i solemne per ser tastada i assaborida en calma per l'esperit. Es situa a les antípodes de la música cistercenc del s. XII, definida amb claredat trenta anys abans de les composicions d'Hildegarda pel teòric de l'orde de Cîteaux, Guy d'Eu. Car és veritat que la música d'Hildegarda s'ha d'entendre a l'interior del context estètic i litúrgic renà del s. XII, en la continuïtat de la tradició litúrgica benedictina postcarolíngia. Però també s'ha de situar en el moviment d'esperit creador que vivifica el s. XII (com els timbres vocals amb l'ús de la veu de pit, o el registre greu de les veus femenines). Hildegarda utilitza amb freqüència escales modals, cromatismes i canvis de fonamental del mode, elements tots ells denunciats com "irregularitats" pels cistercencs. No sense humor, Hildegarda ofereix el seu volum de *Symphoniae* al monestir cistercenc de Villers. I és que el seu és un càntic *nou* poderosament *tradicional*.

Hi ha aquí un tret fonamental del pensament i de l'obra d'Hildegarda. Allunyada de l'ascetisme i de la pobresa radicals, típiques de la renovació monàstica de finals del s. XI, principis del XII, Hildegarda, a diferència de la seva antecessora Jutta, ha donat als convents fundats per ella la *discretio*, l'equilibri i la mesura de la raó benedictina. La cel·la eremítica torna a deixar pas a la llar cenobítica o comunitària, i la litúrgia a Rupertsberg reviu fins al punt de rebre les crítiques, en forma de carta, de la coetànea Tengswich d'Andernach transmeses en una carta. Per a Hildegarda l'única realitat és la realitat interior, allí on té lloc el coneixement profund del cor gràcies a l'oïda interior.

És l'obertura a l'interioritat i als sentits espirituals, que lliga Hildegarda amb el redescobriment de l'individualitat i de la subjectivitat que fa el s. XII. En el seu cant pla, com en les seves cartes i en les seves obres teològiques, és el foc de l'Esperit qui l'inspira; però també és veritat que aquesta mediació, al proporcionar autoritat a la seva veu, la fa única destacant la seva individualitat, la consciència del jo. "Ego vidi", no para de dir Hildegarda. *Circumincessio* de tradició i modernitat.

#### CIÈNCIA I MÍSTICA

L'únic treball de medicina i ciències naturals conegut a Occident al s. XII és obra d'Hildegarda. Es tracta del *Liber subtilitatum diversarum naturarum creaturarum* (1151-1158), que preludia ja les idees desenvolupades al *Liber divinorum operum* (1163-1173), i recull les avançades al *Scivias* (1141-1151). De fet, aquesta singular obra científica (potser només comparable a l'*Hortus Deliciarum*, d'Herrade de Landsberg, ca. 1175-85), ens ha estat transmesa pels biògrafs d'Hildegarda i pel protocol de la seva causa de canonització, en dos volums diferenciats: *Physica*, anomenat també *Llibre de medicina simple*; i *Causae et Curae*, conegut com *Llibre de medicina complexa*. El primer volum, format per nou llibres, observa el conjunt de la naturalesa i descobreix en les creatures les virtuts curatives que han rebut. El segon explora les malalties i indica els mitjans naturals de la seva guarició. El tema central d'Hildegarda de les relacions entre l'univers i l'home està col·locat aquí en una perspectiva particular: a través de la malaltia i la mort es manifesta en l'home la ferida produïda pel pecat. Aquesta fisura ha esquerdat el món, i la "imatge de Déu", enfosquida, ha estès criminalment els seus efectes a totes les creatures. Hildegarda està profundament penetrada pel sentiment tràgic de la realitat d'aquesta catàstrofe còsmica i dels seus efectes. Però a aquesta dissonància veterotestamentària, ella hi troba sempre la solució: el Crist és el metge dels malalts, la salut del món.

Sorprèn el coneixement de la naturalesa que reflecteixen aquests tractats. A vegades és un coneixement experimental i personal, però no és el més freqüent. ¿Com l'hauria adquirit aquesta monja de clausura? Sens dubte és també un coneixement sovint analític i molt particularitzat i detallista ("subtil"). Però Hildegarda no només descriu, seguint les teories mèdiques antigues i medievals, teories gal·lèniques i del magnetisme dels astres (*LDO* II, 32; III, 1); sinó que, a més, estableix relacions entre els productes de la naturalesa i els éssers humans, i cerca els coneixements relatius a l'home, al seu equilibri i salut. Com quan tracta, per exemple, de guarir la malenconia, un mal temible als seus ulls, perquè destrueix la vitalitat,

la "viriditas". La causa profunda de la malenconia rau en la bilis negra; quan aquesta funciona malament, l'organisme reacciona amb una còlera immoderada. Doncs bé, aleshores podem mitigar-la amb l'espectacle d'alguna cosa bella que, a més, exhali un olor suau, com la rosa, que encara actuarà millor si li afegim les virtuts calmants de la sàlvia. És la preocupació d'Hildegarda de guarir no tant la malaltia com el malalt, amb l'atenció posada en els comportaments com efectes d'un desajustament interior, amb la idea que la bellesa i l'harmonia són absolutament necessàries per al bo i complet desenvolupament de l'ésser humà.

A més, Déu dona a certs profetes algunes espurnes d'aquella reminiscència o record vague del Paradís perdut de què parlàvem, i que els ha permès compondre melodies i cants angèlics d'una decisiva vessant terapèutica per a la sanació de tot l'home. Aquesta és la bellesa de la lloança divina guaridora. Amb el pecat, l'home havia deixat de comprendre el llenguatge dels àngels i també el dels animals (*LVM* III, 1-2. 23. 70; IV, 52. Cfr. *Subtilitates* 1, 8). Però Crist ha redimit i salvat la naturalesa pecadora i l'ha convertida en una nova humanitat.

Es respira aquí una extraordinària sensibilitat per copsar el corrent simpatètic de totes les coses del món: "Cada creatura és continguda i sostinguda per la resta de creatures" (*LDO* II, 32). Ja deia l'estoic Marc Aureli que "totes les parts del món s'encadenen les unes amb les altres, i totes, per aquesta raó, són amigues entre elles" (*Pensaments* VI, 38). Però sobretot es palpa en Hildegarda una assentada concepció unitària de l'ésser humà —"monotropos", dirien els monjos siris antics—: l'home està creat i cridat a la seva unificació personal, però no com a clausura sinó com a obertura a allò real. Tot l'afecta, i tot ell afecta el cosmos en un joc de reciprocitats entre ambdós, home (microcosmos) i univers (macrocosmos), i, dins de l'home, entre cos i esperit. Hildegarda segueix en aquesta noció del cos humà com a microcosmos la tradició neoplatònica transmesa per Màrius Victori, Calcidí i Macrobi, i que també il·lustra el s. XII amb Honori, Bernat Silvestris i Alan de Lille. Però també som aquí molt a prop d'un pensament de capteniment filosòfic com el del cistercenc Guillem de Sant Teodoric (*De natura et dignitate amoris*). I qualsevol lector modern percebrà la sintonia d'aquestes idees amb la noció de *respectivitat* de la realitat, de X. Zubiri.

El més original d'Hildegarda, per tant, és la seva forma de "mirar": lluny encara de l'afany quantitatiu de mesura i precisió que es vessarà amb el cartesianisme i l'escolàstica, Hildegarda convida a descobrir el misteri arcà de la naturalesa. Si hi ha una mesura és la de l'amor: "Amb harmonia, l'amor ho uneix tot en la justa mesura" (*LDO* II, 46). És que la seva concepció musical del món és encara la d'un organisme viu, on cada planta, fruit, animal, peix o mineral posseeix



una capacitat curativa, un efecte benestant ocult i subtil. I la "subtilitat" de la naturalesa no és un càlcul xifrat, sinó un misteri de sanació o de pèrdua de salut, que dóna valor a cada element d'aquesta naturalesa en la seva relació amb l'home.

Ara bé, aquesta analogia que es dibuixa entre l'home i el món, entre l'ànima i el firmament, o entre el cos humà i la terra (amb termes com: "semblança", "proporcionalitat", "símbol", "igualment", "de la mateixa manera", "així també" ..., *LDO* IV, 49-57), aquesta analogia, diem, entre el microcosmos i el macrocosmos, descansa en l'acció de "l'artesa suprem" (*LDO* IV, 53). Car Déu ha creat l'estructura circular del món (representat amb forma d'ou al *Scivias* i amb forma de roda al *LDO*), col·locant la figura de l'home en el centre de la roda amb les extremitats estirades (Leonardo da Vinci i l'androgini!), perquè l'home és més poderós que la resta de creatures que es troben en aquesta estructura. "L'home reconeix Déu en tota creatura, perquè comprèn que Déu és el Creador" (*LDO* II, 15).

Sens dubte som aquí davant una nova analogia, ara entre l'home i Déu, formulada —d'acord amb el pensament naturalista d'Hildegarda— a través de la intermediació del cosmos: "Déu plasmà l'home sobre el model del firmament" (*LDO* IV, 16). Però, alhora, totes les creatures i el firmament estan "consignades" en l'home, "en la mateixa mesura" en què cada creatura procedeix de la Paraula divina (*LDO* IV, 14). Per això, "Déu creà l'home a imatge i semblança seva, perquè volgué recobrir-lo d'una forma que revestís la santa divinitat" (*LDO* IV, 14). En la "forma" de l'home, Déu deixa establerta ja la totalitat de la seva obra (*LDO* I). Però qui desitgi trobar en la trilogia espiritual d'Hildegarda (*Scivias*, *LVM*, *LDO*) un recolzament al seu pretés panteisme, quedarà decebut. Déu, per a Hildegarda, es manifesta en el transcòsmos, però no en el sentit de "més enllà" o "més aquí" del cosmos, sinó justament "en" ell. Ara bé, la sorpresa especulativa del lector que intenti lligar amb caràcter de "necessitat" Déu i la seva creació, apareix quan observa el "sempre-més-gran" que Déu va esdevenint en relació amb l'home, síntesi del cosmos. L'analogia entre ambdós és més de dissemblança que de semblança: "Ningú no s'assembla a Déu, perquè Ell escapa al temps" (*LDO* I, 6). En darrer terme, "Déu és inimitable i infinit" (*LDO* II, 22) *excellentissime*, com diu sovint el *LVM*.

#### SCIVIAS

**D**'aquí precisament la meravella inconmensurable de l'encarnació de Déu i del misteri de l'Església, que és el tema central del primer llibre d'Hildegarda, el *Scivias*: el dissemblant es fa semblant, l'inimitable es fa imitable, el Verb intemporal

es fa home en el temps i lliura al món el coneixement de la vida de Déu Trinitat i del seu amor (*Scivias* II part, 1a i 2a visió). Per l'assumpció de la naturalesa humana s'acompleix l'aliança entre Déu i la humanitat. Sobre l'arbre de la creu es realitzen les noccs del Fill de Déu i de l'Església, la seva esposa, plena de gràcies, i plena de fecunditat virginal (*Scivias* II part, 3a visió). El regal de noccs del Fill de Déu a la seva Església són els sagraments (*Scivias* II part, 3a-4a visió), i al seu través, el cos místic del Crist s'edifica, travessa els temps i pervé al seu acompliment escatològic (*Scivias* III part, 11a-13a visió).

#### LIBER VITAE MERITORUM

**S**i al *Scivias* l'accent està posat en la recerca i el coneixement dels "camins" (*Sci vias* = coneix els camins) pels quals "la llum viva" ve als homes i els redimeix, al *LVM* el centre és el combat entre la llum i les tenebres, la lluita entre les virtuts i els vicis, però on des del primer instant sabem que el Bé "ja" ha vençut, encara que com a degollat. Recull del llibre de l'*Apocalipsi* la idea del "llibre de la vida" i la desplega per treure'n una moral. Però ho fa en forma d'un gran drama còsmic de la justícia i del pecat, dominat per la personalitat simbòlica de l'Home de Déu que s'aixeca enmig de l'univers. Ni la vident pot adreçar l'esguard vers la faç resplendent de l'Innocent. De manera que, de fet, tot el combat entre les virtuts i els vicis (potències còsmiques) té lloc davant del Crist. Amb una paradoxa teodramàtica: la victòria del Totpoderós es produeix en la seva impotència en la mort en creu. El derrotat és el vencedor. I la victòria de les virtuts, el triomf de cada ésser humà i de l'Església gloriosa, només es produeixen morint a si mateixes a imatge del Crist. Estem davant d'una de les psicomàquies més importants de l'edat mitjana.

#### LIBER DIVINORUM OPERUM

**F**inalment, els "camins" (*Scivias*) del Senyor de la "vida" (*LVM*) troben la seva "veritat" més intensa en les obres de la força de l'amor creador i redemptor (*LDO*). El *LDO* és un resum del pròleg de l'evangelí de Joan, desplegant la forma de Jesús com a camí, vida i veritat de tot el creat: "Déu va fer la forma de l'home a la seva pròpia semblança, perquè volia també cobrir la santa divinitat com de la forma de l'home, i per això representà també en l'home totes les criatures, de la mateixa manera que tota criatura procedeix de la seva paraula" (*LDO* I, 1s.). Extraordinària reciprocitat amorosa que recorda a sant Ireneu: els amants —Déu i l'home— acaben assemblant-se l'un a l'altre! L'amor, per tant, és al centre de la roda de l'univers i determina la teodicea, la cosmologia i l'antropologia del *LDO*. La Paraula feta

carn és el sentit, l'origen i la fi de la creació: l'home és el centre del cosmos perquè aquesta Paraula ha volgut lliurement per amor fer-se home. D'aquí que tota la bellesa i harmonia, totes les forces de l'univers s'han reunit en l'home; en ell, el macrocosmos ha esdevingut microcosmos, i el mateix pecat en l'home i en la creació no ha fet més que posar en evidència la qualitat de l'amor salvador que perdona. Però només quan el darrer judici haurà anihilat a Satanàs i als seus deïxebles, l'obra creadora de l'amor de Déu s'haurà consumat (*LDO* III, 10, 23).

#### 4. RESSONÀNCIES:

**H**ildegarda és una de les últimes representants de l'espiritualitat de l'edat mitjana preescolàstica i es situa així a les vigílies d'una nova època. Perquè ella no encaixarà ni en l'escolàstica naixent de les escoles teològiques i universitàries, ni en el corrent místic i espiritual posteriors que irrigarà aviat els països cristians d'occident. La seva teologia visionària de cant pla, robusta i sòlida, però monòtona i àrdua d'escoltar, junt amb la sospita que generarà a l'Església el registre de les seves profecies, expliquen l'oblit relativament ràpid que sofriran tant la seva figura com la seva obra. Ni un místic subtil com sant Bernat podrà evitar la ironia en la seva resposta epistolar a Hildegarda (*Ep.* I-II).

Amb tot, hi ha alguns indicis des de finals del s. XII fins a l'època contemporània, que donen testimoni de la seva supervivència. Així, per exemple, Gebeno, prior cistercenc d'Eberbach, monestir veí de Rupertsberg, intentà reunir les profecies disseminades en les obres d'Hildegarda. Aquesta compilació, acabada en 1220, fou intitulada *Pentachronon* o *Speculum futurorum temporum*. L'obra, ràpidament estesa per Occident, fou represa i transmesa per innumbrables manuscrits (cfr. J.-B. PITRA, pp. 483-488). Però amb el seu *Pentachronon*, Gebeno col·locà Hildegarda i els seus escrits en un indret fals, perquè de fet la predicció del futur resta al marge de la seva missió o interès primordial i ocupa un lloc molt secundari.

És significatiu l'ús que farà d'Hildegarda tota la posteritat espiritual de Joaquim de Fiore. Joaquimites com el nostre Arnau de Vilanova (1238-1316), el bisbe de Cambrai Pere d'Ailly (s. XV), Joan du Bois (s. XV) o Emmanuel Swedenborg (1688-1772), llegeixen amb passió Hildegarda, fan col·leccions de les seves profecies, la comparen sovint amb Joaquim de Fiore i la posen amb veneració al seu costat. I un medievalista del prestigi de G. Duby tendeix encara avui a col·locar Hildegarda i Joaquim en plena sintonia d'atmosfera espiritual.

És veritat que en algunes qüestions particulars el pensament d'Hildegarda s'acosta a vegades al de Joaquim, com ara al parlar de l'Anticrist (*Scivias* III,

11) o en la llarga exposició que fa del símbol de la roda i dels sis cercles (*LDO* I, 2). Però, a part que Hildegarda escriu abans que Joaquim (quelcom que semblen haver oblidat alguns crítics), les diferències de fons són poderoses. La interpretació de l'*Apocalipsi* que fa Joaquim de Fiore és dirigida per la seva idea d'una concòrdia dels dos Testaments seguint la lletra, així com per la seva espera d'una edat de l'Esperit. Hildegarda, en canvi, sap i creu, com tota la tradició teològica, que el Dia del Senyor és desconegut, temps que "el Pare el guarda en el seu secret més íntim" (*Scivias* III, 11, 41). Sap també que els "mil" anys és un nombre simbòlic, i recorda la doctrina comú sobre els "tres temps del món: abans de la llei, la llei i l'Evangeli" (*LDO* I, 2, 33). Per això, contra la idea joaquimita que a l'època de l'Esperit que vindrà "l'aigua de l'Evangeli serà canviada en vi", Hildegarda afirma que quan vingui el Fill, "l'aigua de la Llei serà convertida en el vi de l'Evangeli" (*Scivias* III, 2). La gran predicadora contra l'heretgia dels càtars, Hildegarda (*Ep.* de 1165), s'hauria quedat de pedra de saber que la considerarien una filla desobedient de l'Església.

És probable que tot el s. XII estigui ferit de teologia de la història. Però entre Hildegarda i Joaquim hi ha sempre una decisiva diferència de matís: que per a ella —com per a molts del seu temps, i tant variats com Hug i Ricard de sant Víctor, Gerhoh de Reichersberg, Anselm de Havelberg o Arnau de Bonneval— la vinguda d'una edat espiritual de l'Església continua essent una dada de tipologia i no canvia per a res la forma present de l'Església. Fins i tot, Hildegarda no espera per al futur aquesta vinguda d'una edat espiritual: essencialment la situa a la Pentecosta, i qualsevol que sigui el nombre dels períodes a l'interior dels quals (per diverses raons de simbolisme o de comoditat) reparteix el conjunt de la història, mai compta amb una darrera vinguda que es correspongui amb el tercer estat concebut per Joaquim. Igual que els historiadors de qualsevol època, a Hildegarda li preocupa senzillament posar en ordre el desenvolupament dels fets i utilitza amb aquesta fi els talls cronològics susceptibles de distingir les diverses edats de la humanitat, tal com els rebien els seus antecessors; però sempre en el mateix esquema tripartit i immutable (*LDO*, PL 197 889A, 1002-3).

I, amb tot, en els somnis grandiosos de Joaquim, no tot és quimera. Enmig de l'esperit tumultuós del profeta, ell cercava una alta veritat sense reeixir a trobar-la. Inquiet pel pensament del cisma, va desitjar apassionadament la unitat de l'Església, la seva reforma moral, la seva regeneració en esperit. El seu profetisme, pel que concerneix a l'Església (en la seva existència històrica i en la seva realitat mística), no estava lluny del que havia mostrat Bernat i del que acabava de mostrar Hildegarda (amb formes més estranyes per a nosaltres que per als seus contemporanis).



Per això, és significatiu que la recuperació de la persona i l'obra d'Hildegarda hagi coincidit amb la llarga i profunda reforma de l'Església que travessa el s. XX. És veritat que aquesta recuperació s'ha iniciat a través de l'obra poètico-musical i de medicina natural d'Hildegarda, en una època tant accentuadament neoromàntica com la nostra, en la qual existeix a l'Església la perillosa tendència de la superació i el buit de la fe pel coneixement. L'estil profètic de les obres visionàries d'Hildegarda no ofereix, és cert, gaire resistència a les temptacions agnòstiques actuals de la fi del mil·lenni de domesticació de la fe. Però una mirada més atenta a la seva obra permet apreciar la profunda proposta de "regeneració des del desert" monàstic que suggereix Hildegarda: si l'Església vol acomplir la seva missió haurà de donar testimoni (*martiri*) de la veritat amb l'entrega sense reserves que la *discretio* de sant Benet va dibuixar a la Regla amb la figura del monjo, però que ara tot cristià, lliurat a la contemplació activa i a l'acció contemplativa (*LDO* V, 27), és convidat a viure intensament. Aquesta és la paradoxa d'Hildegarda: el drama del martiri es presenta silenciosament en el centre de la roda de la *discretio* monàstica, de manera que la salvació vindrà del desert tot passejant.

#### NOTA BIBLIOGRÀFICA:

Les obres completes d'Hildegarda es poden trobar en la *Patrologia Latina* de Migne: PL 197, París 1882. Moltes, també dins l'obra de J.-B. PITRA, *Analecta sacra Spicilegio Solesmensi parata.*, 8. Nova S. Hildegardis opera, Montecassino 1882 (reimpressió: Farnborough 1966). Però el *Corpus Christianorum*, en la sèrie *Continuatio Mediaevalis* (CCCM), està duent a terme l'edició crítica. Nosaltres hem citat les obres d'Hildegarda seguint, en primer lloc, aquesta darrera edició per a les obres ja publicades en la sèrie. Són les següents:

*Scivias*, dins CCCM 43-43A, Turnhout 1978. Edició preparada per A. Führkötter i A. Carlevaris. Hi ha traducció castellana a l'editorial Trotta, Madrid 1999, feta per Antonio Castro Zafra i Mònica Castro, a partir d'aquesta edició crítica.

*Liber Vitae Meritorum (LVM)*, dins CCCM 90, Turnhout 1995. Edició preparada per A. Carlevaris.

*Cartes (Ep.)*, dins CCCM 91-91A, Turnhout 1991 i 1993. Edició preparada per L. van Acker.

*Liber Divinorum Operum (LDO)*, dins CCCM 92, Turnhout 1996. Edició preparada per A. Derolez i P. Dronke. La introducció d'aquest darrer ens ha estat molt útil per a la qüestió de les fonts clàssiques d'Hildegarda. Hi ha traducció catalana al núm. 65 de la col·lecció "Clàssics del cristianisme", Proa, Barcelona 1997, preparada per Isabel Segarra i Anón.

*Vita Sanctae Hildegardis (Vita)*, dins CCCM 126, Turnhout 1993. Edició preparada per M. Klaes. Hi ha traducció castellana de V. Cirlot a *Vida y visiones de Hildegard von Bingen*, Siruela, Madrid 1997.

Per a les obres naturalistes d'Hildegarda, *Physica* i *Causae et curae*, citem segons l'edició de Migne, PL 197, de París 1882. Ambdues estan traduïdes a l'alemany: la primera per P. Riethe, a *Naturkunde. Das Buch von dem inneren Wesen der verschiedenen Naturen in der Schöpfung*, Salzburg 1959; i la segona per H. Schipperges, a *Keilkunde. Das Buch von dem Grund und Wesen und der Heilung von Krankheiten*, Salzburg 1957. H. Schipperges ha estudiat amb finura els aspectes antropològics de l'obra d'Hildegarda, i té un treball molt suggestiu sobre els àngels en la nostra autora.

Quant als poemes i cants de les *Symphonia harmoniae caelestium revelationum*, i al drama *Ordo Virtutum*, hem seguit l'edició de J.-B. PITRA, Montecassino 1882, però citem la versió catalana de Gabriel de la S.T. Sampol, a *Concert de l'harmonia de les revelacions celestes*, de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1997. Molt importants han estat els estudis i edició de textos d'Hildegarda de P. Dronke, *Poetic Individuality in the Middle Ages*, London 1986. Amb tot, la millor edició crítica amb una rica introducció d'aquests textos és la preparada per B. Newman, *Saint Hildegard of Bingen, Symphonia. A Critical Edition of the Symphonia armonie celestium revelationum*, London 1988. Respecte a la discografia, el segell Deutsche Harmonia Mundi té previst enregistrar la totalitat dels poemes d'Hildegarda. Des de principis dels anys 80 han anat apareixent diverses peces enregistrades, inclosa l'*Ordo Virtutum*.

Pel que fa al comentari d'Hildegarda a la regla de Sant Benet, l'*Explanatio Regulae Sancti Benedicti*, a part de

l'edició de Migne a la PL 197, hi ha una esplèndida edició bilingüe llatina-italiana preparada per A. Carlevaris, amb un assaig de Patrizia Alloni sobre la profecia i la mística a Hildegarda, a *Ildegarda di Bingen, Il centro della ruota: Spiegazione della regola di san Benedetto*, Milano 1997, que seguim.

Finalment, pel que es refereix als estudis sobre Hildegarda, avui molt nombrosos, citem només aquells que ens han interessat. Dels antics, encara hem trobat estimulants dos articles: H. Herwegen, *Les collaborateurs de Sainte Hildegarde*, Revue Bénédictine 21 (1904) 192-203, 302-315, 381-403. I F. Vernet, *Hildegarde (Sainte)*, dins el *Dictionnaire de Théologie Catholique* VI, 2, Paris 1925, cols. 2468-2480. Més actualitzat i proper, hi ha un bon resum a M. Schrader, *Hildegarde de Bingen (sainte)*, dins el *Dictionnaire de Spiritualité* 7, Paris 1969, cols. 505-521.

Sobre el paper d'Hildegarda dins el context eclesial del seu segle, Giovanna della Croce, *Ildegarda di Bingen e il mistero della Chiesa*, dins *Ephemerides Carmeliticae* 17 (1966) 158-173; i R. Manselli, *Amicizia spirituale di azione pastorale nella Germania del s. XII: Ildegarda di Bingen, Elizabetta de Ecberto di Schönau contro l'eresia catara*, a *Studi e materiali di storia delle religioni* 38, 1/2 (1967) 302-313.

De la música d'Hildegarda, hi ha un estudi bàsic d'on tot-hom beu: M.I. Ritscher, *Zur Musik der heiligen Hildegard*,

dins *Colloquium Amicorum, Festschrift für J. Schmidt-Görg*, Bonn 1967, pp. 309-326. Sobre la concepció musical del món que té Hildegarda, és obligatori citar d'Edgar de Bruyne els seus *Estudios de estética medieval. II. Época románica*, Gredos, Madrid 1959, pp. 364 ss, en especial el paràgraf cinquè, sobre l'al·legorisme a l'"homo quadratus"; i, també de De Bruyne, *Historia de la Estética: la edad media*, B.A.C., Madrid 1963, pp. 559-560.

I des de la vessant filosòfica i mística, hem seguit amb interès dos textos: H. Liebeschütz, *Das allegorische Weltbild der hl. Hildegard von Bingen*, Darmstadt 1964 (2a edició; la primera és de 1930); i Olga d'Alessandro, *Mística e filosofia in Ildegarda di Bingen*, Padova 1966. D'altra banda, sobre la posteritat espiritual de Joaquim de Fiore i la seva relació amb el pensament d'Hildegarda, és imprescindible l'estudi d'Henri de Lubac, avui a Encuentro, Madrid 1989, en especial el primer volum. I del mateix De Lubac, es troben importants referències a les fonts d'Hildegarda a *Exégèse médiévale* I-II, Aubier, Paris 1964.

Finalment, el lector que busqui una bona iniciació divulgativa a la figura i l'obra d'Hildegarda, llegirà amb gust el llibret de la R. Pernoud, *Hildegarda de Bingen: una conciencia inspirada del siglo XII*, Paidós, Barcelona 1998.

LLORENÇ SAGALÉS CISQUELLA  
Castellar del Vallès, juliol 2000

ARTILLETRES - Núm. 32 - Any XV - Febrer 2001  
Direcció i coordinació: Josep Ramon Recordà  
Edita: Artilletres  
Av. Josep M. Valls, 35 - Castellar del Vallès  
Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.

Puig de la Creu, 3 - Castellar del Vallès  
Dipòsit legal: B. 14.427-1986  
Portada: Raimon Roca «Jardí» (1981) [fragment]  
Preu d'aquest exemplar: 1.000 ptes.  
Preu de subscripció any 2001: 2.000 ptes.



# La cultura es mereix el nostre màxim interès

Potenciar la cultura és potenciar la creativitat, la convivència, el progrés i tot allò que enriqueix una societat moderna i avançada.

Al Banc Sabadell, la cultura ens mereix el màxim interès.

**Banc**Sabadell



# CARNAVAL

DISSABTE, 24 DE FEBRER DEL 2001



A LES 17.00 H

**Concentració de carrosses, comparses i xarangles** al c. Tarragona (al costat del Camp de Futbol, accés via c. Espanya des del c. Barcelona.)

A LES 17.30 H

**Arribada de Sa Majestat Carnestoltes i Inici de la Rua de Carnaval** pels carrers:  
Tarragona · Pedrissos · Passeig · Dr. Rovira · Sant Esteve · Sala Boadella · Ctra. de Sentmenat · Montcada · Sant Esteve · Sant Pere Ullastre · Passeig Tolrà · General Boadella · Major · La Vallesana · Ctra. de Sentmenat · Passeig Plaça Major

**NOTA:**

Durant la Rua el Moviment de Colònies i Esplai recollirà ous per fer una gran truitada a la plaça Major al final de la Rua.

A LES 19.30 H

**Fi de Rua** a la plaça Major  
Amb una breu salutació d'en Carnestoltes al poble de Castellar i una truitada popular a càrrec del Moviment de Colònies i Esplai.

A LES 22.00 H

**Passada nocturna de disfresses** pels carrers:  
Mina · Sant Miquel · Plaça Vella · Centre – Major · La Vallesana · Ctra. de Sentmenat · Passeig Plaça Major.

A LES 22.30 H

**Lectura del testament d'en Carnestoltes i incineració del difunt**, al passeig de la Plaça Major.

A LES 23.00 H

**Ball de Carnaval a la Nau** de la plaça Major  
Amb l'orquestra **Taxman**.

A les 00.30 h (a la mitja part del ball de la Nau):  
Lliurament dels premis del Carnaval 2001



Ajuntament de  
Castellar del Vallès



# FONS D'ART WATTS



## US AGRADA L'ART? EN SOU AFICIONATS?

WATTS-ART us convida a visitar la seva Sala i gaudir de les 15 exposicions que s'hi fan anualment en les quals participen acreditats pintors de diferents estils: Pepa Beotas, Xavier Caba, Calventus, Carnicé, Antoni Costa, Duran-Camps, Fortuny, Fuentetaja, Giner Bueno, Alfons Gubern, Joan Lleixà, Marsal, Pere Marra, Mercadé, Esteve Prat, Raimon Roca, Serra-Santa, Torrecilla, Joan Tort, Valls Areny... i altres.

WATTS-ART té un Fons d'Art del qual podreu obtenir obres a termini i sense recàrrec.

INFORMEU-VOS-EN

Sala d'Exposicions  
**WATTS-ART**

Sant Pere d'Ullastre, 9  
Castellar del Vallès  
Tel. 93 714 55 71

Horari: Feiners de 18 a 21h  
Festius de 12 a 14 i de 18 a 21h



# COPISTERIA

— CASTELLAR —

La teva samarreta  
amb la teva foto  
a tot color per només:



**FOTOCÒPIES EN B/N I COLOR  
INVITACIONS PER A CASAMENTS,  
BATEIGS I COMUNIONS  
PLÀNOLS I PLASTIFICACIONS  
ENQUADERNACIONS  
SERVEI DE FAX  
AUTOSERVEI (5 Ptes.)**

Montcada, 17 baixos - Castellar del Vallès  
Telèfon 93 714 46 67



**EUOLLAR®**

**LI COMPRA EL SEU IMMOBLE**

**SERIETAT, GARANTIA, SEURETAT,  
EXPERIÈNCIA, EFICÀCIA,  
PROFESSIONALITAT**

**No són paraules, són fets!!  
I si no truqui:**

**93 714 47 47**

**Euollar -Ctra. Sentmenat, 48- Castellar del Vallès  
<http://www.euollar.com>**



ROGER DE LLÚRIA, 4  
Castellar del Vallès

**937143115  
629813567**

Corbats d'alumini, portes,  
finestres, persianes,  
mampares de bany,  
mosquiteres, tendals  
cortines exterior  
i vidres en general



**construcciones  
Antonio Ramirez, s.l.**

Cra. de Sentmenat, 74, baixos  
Castellar del Vallès  
Tel. i fax 93 714 61 55 - Mòbil 629 72 69 69



**CONFECCIÓ DE CORTINES,  
CONXES I EDREDONS**

*Venda d'objectes de regal  
per a la llar i els infants*

Passaig 22 - Local 4  
08201 CASTELLAR DEL VALLÈS

Tel. 937 14 70 51



**Puig de la Creu, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS  
Telèfon i fax: 93 714 51 42**

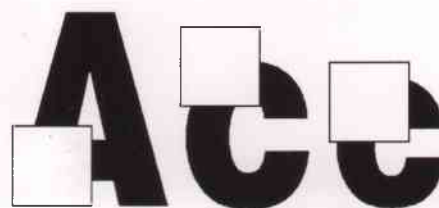


# ATLÀNTIC



Carrer Major, 120 - Tel. i Fax: 93 714 78 03  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó  
c o m e r c i a n t s



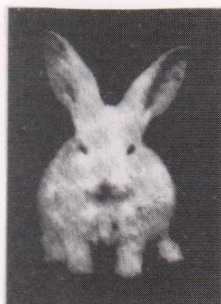
Castellar del Vallès

# Pascuet

**Jordi**  
casa Germans Masaguer, S.L.

Joieria - Relotgeria - Objectes regal

Barcelona, 11 - Tel. 93 714 55 95  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



Bar-Restaurant

# FRUTOS

CASA PIONERA  
DEL  
CONEJO AL AJILLO

Lleida, 12 - Tels. 93 714 64 49 - 93 714 26 31  
CASTELLAR DEL VALLÈS



**LA NOVA TINTORERIA CASTELLARENCA  
AL SEU MILLOR SERVEI**

Barcelona, 76 (cantonada plaça Europa)  
☎ 93 714 34 56



SERVEI A  
DOMICILI

Tel. **93 714 33 77**

# NUVIES



Av. Sant Esteve, 112-120

Tel. 93 714 47 60

CASTELLAR DEL VALLÈS



IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ  
C/ Clavé, 7 - Tel. 93 714 52 85 - Castellar del Vallès

F L O R S

Montcada, 6



Tel. 93 714 21 93

Castellar del Vallès



**Castellà Canudas**

**LLUM - FORÇA - AIGUA - CALEFACCIÓ**

Clavé, 11 D - Tel. 93 714 59 06  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



DE COLOR VERD, S. L.

Jardineria i paisatgisme

Ctra. de Prats, Km 8,8 - Apartat de Correus, 63  
Tel. 93 714 30 67 Gorden - 93 714 75 07 Particular  
608 35 18 06 Mòbil - 08211 Castellar del Vallès



Us convidem a viatjar amb nosaltres...




Sala Boadella, 3 - Local 1  
Tel. 93 714 20 00 - Fax 93 714 22 76  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

F A R M À C I A

**DOLORS ROS**

AVDA. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

AUTOSERVEI  
SANT  
ESTEVE

«La botiga del  astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89  
08211 Castellar del Vallès



MARIA CARME

*Girbau*

Bijuteria - Complements - Regals

Passeig, 87 - Tel. 93 714 27 81 - Castellar del Vallès

**ELECTRÒNICA MTV**

Telèfon i fax 93 714 22 53

C/ Jaume I, 32

(davant de la plaça de Catalunya)

TELEVISIÓ - VÍDEO - SO

**REPARACIÓ TOTES MARQUES**

SERVEIS OFICIALS:

Tensai - Sontec - Record - Emerson - Kolster - Akiyama  
Phicol - Albiral - Ar System - Nevir - Jamo - Logistocs

SO: Thomson, Telefunken, Saba, etc.

**AUTOVAT, S.A.**

SERVEI OFICIAL

**OPEL** 

Exposició i vendes: Dr. Pujol, 2 - Tel. 93 714 87 53  
Taller: Terra Alta, 11 (Can Carner) - Tel. 93 714 33 85  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**TALLER VILA CLARA, S. A.**

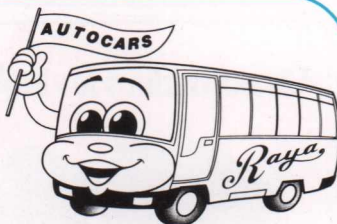


Agència **RENAULT**

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41  
Tels. 93 714 51 91 - 93 714 24 38 - Fax 93 714 86 52  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**AUTOCARS**

*Raya*



SERVEIS DISCRECIONALS, EXCURSIONS  
SERVEIS A FÀBRIQUES I COL·LEGIS

Sala Boadella, 3 - Local 1  
Tel. 93 714 20 00 - Fax 93 714 22 76  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



**ESTEVE  
MARCS**

emmarcacions  
litografies  
quadres  
exposició  
miralls  
articles de regal

**NOVA ADREÇA:**

Dr. Rovira, 25 baixos - Tel. 937 144 893  
08211 Castellar del Vallès

**JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA  
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL**

**STOP**

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55  
Ctra. Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



**Cal Sala**  
l'autoservei



Ctra. de Sentmenat, 29 - Tel. 93 714 59 34  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



Tintoreria i Bugaderia

**SANT  
ESTEVE**

**Horari: De 7.30 a 20.30 h. Dissabtes: de 8 a 14 h**  
Av. Sant Esteve, 76 - Tel. 93 714 74 13  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**MARTIN-ESTANC**

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29 - Tel. i Fax 93 714 59 72  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**CM 62**  
**INFORMÀTICA**

[www.castellar.com](http://www.castellar.com)  
[www.kserra.com](http://www.kserra.com)  
[www.vadeweb.com](http://www.vadeweb.com)

ORDINADORS / PERIFÈRICS / SERVEI TÈCNIC  
XARXES / INTERNET / DISSENY WEB  
CONSUMIBLES / FORMACIÓ...

Carrer Major, 62 - Tel. 93 714 66 66  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS



**Centre Dietètic  
i Nutrició**

TOT EN ALIMENTS NATURALS,  
INTEGRALS I HERBORISTERIA

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 93 714 58 89 - CASTELLAR  
Cremat, 11 - Tel. 93 788 54 32 - TERRASSA

**PERARNAU**  
*Assessoria*

ASSESSORAMENT D'EMPRESSES  
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Montcada, 21  
Telèfon i Fax 93 714 84 02  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**MOBLES DE CUINA  
I BANY**

**Marina**

Botiga: Santiago Rusiñol, 31  
Tel. 93 714 57 07  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

*Restaurant*

**FRUTOS RAMÍREZ**  
CONEJO AL AJILLO

Dimecres tancat



Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90  
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA  
Casanovas**

*Lda. Rosalina Ros Casanovas*

Av Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS  
**Tel. 93 714 33 76**



comunicar-los  
la fusió entre  
Copia'm i Disscopi

Ens plau  
comunicar-los  
la fusió entre  
Copia'm i Disscopi

Ens plau  
comunicar-los  
la fusió entre  
Copia'm i Disscopi

millora la teva imatge

**DISSCOPI**

Disseny i creació gràfica.  
Disseny industrial.  
Disseny d'estands.  
Infografia.  
Disseny de webs.

Servei de copisteria.  
Impressió digital.  
Impremta.  
Cartelleria de gran format.  
Plastificacions, laminacions i  
plafonats de gran format.  
Retolació.



08211 Carrer de Sala Boadella, 2 local 2  
Castellar del Vallès  
BARCELONA  
Tel. 93 747 10 20  
Fax 93 747 10 21  
E-mail: [disscopi@teleline.es](mailto:disscopi@teleline.es)



PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

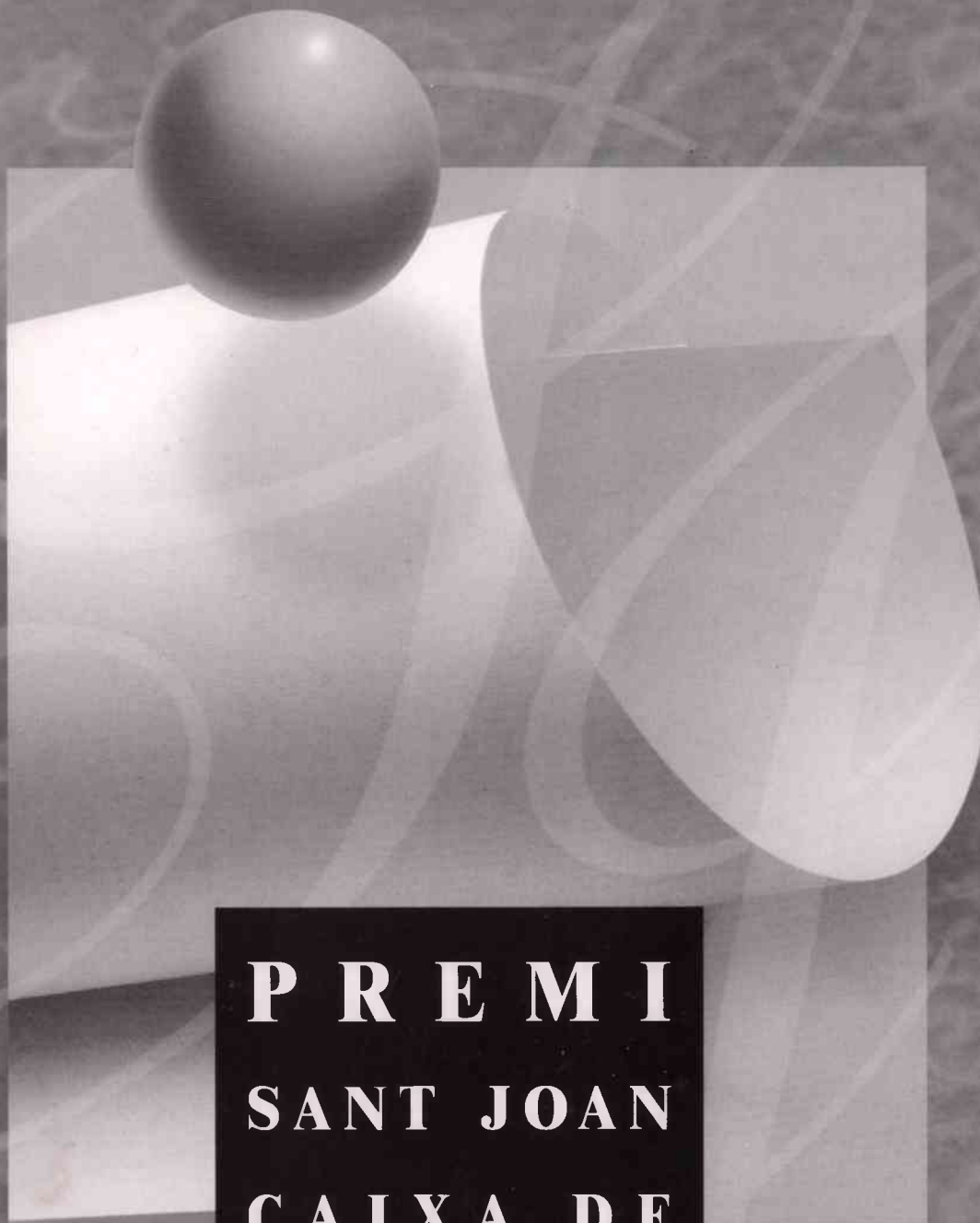
CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

---





FUNDACIÓ  
Caixa de Sabadell



**P R E M I  
S A N T J O A N  
C A I X A D E  
S A B A D E L L**

**Dotació: 22.000 euros** (3.660.492 ptes.)

**Termini de presentació:** fins el 30 de març del 2001

**Atorgament:** Juny del 2001

**Informació:**

**LíniaTEL.**  
902 22 22 33

**CONVOCATÒRIA 2001**